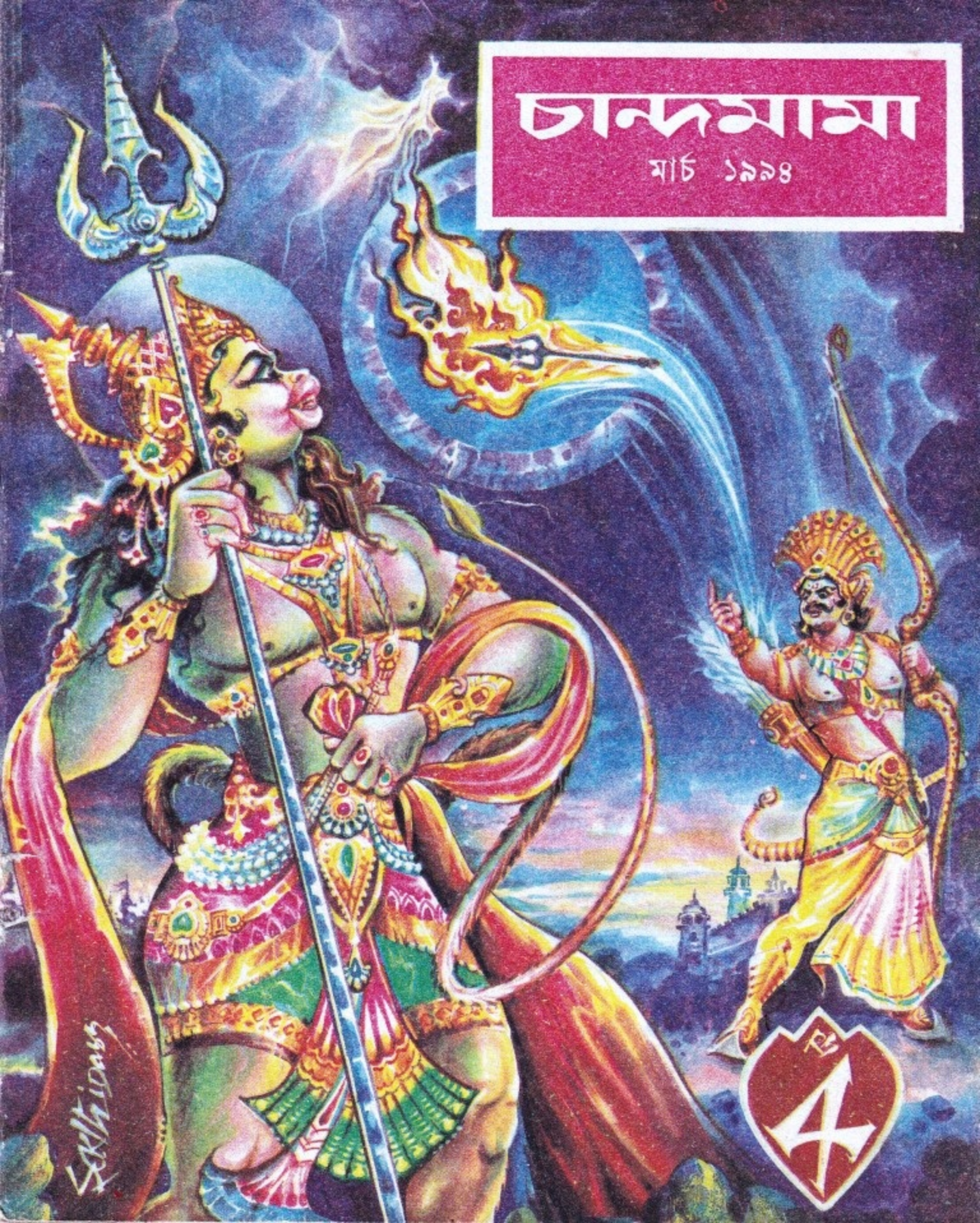

চান্দমামা

মার্চ ১৯৯৪

তাহে কৰে টুলুংভুটং বঠাই বোলে কি? পিকনিকৰ আচল হাজা আনে যি।

পাৰ্লে-জি
সোৱাদ ভৰা, শক্তি ভৰা।

ভাৰতৰ সৰ্বাধিক বিক্ৰী হোৱা বিস্কুট।

everest/93/PP/171-as

চান্দমামা

মাহৰ পাছত মাহ ধৰি বিভিন্ন কচিৰ গল্প-কাহিনীৰ যোগেদি প্ৰচাৰ কৰিছে

ভাৰতৰ অতীত আৰু বৰ্তমান গৌৰৱ

৬৪ পৃষ্ঠাতকৈয়ো অধিক পৃষ্ঠাজোৰা বাবেবৰণীয়া চিত্ৰ-সমৃদ্ধ

এই চান্দমামা পৌৰাণিক, কিংবদন্তিমূলক, ঐতিহাসিক ঘটনাৱলী,

মহান জীৱন কাহিনী, উচ্চ গুণ-মানব গল্প-কথাৰ ভৰপূৰ

১১টি ভাষাত আৰু লগতে সংস্কৃত ভাষাতো প্ৰকাশিত

ডল্টন এজেন্সিজ ১৮৮ এন. এছ. কে. ৰ'ড. মাদ্ৰাজ ৬০০ ০২৬

শ্রী দৌতম গোস্বামী
৭/৩/২২৭৪

চান্দমামা

মার্চ ১৯২৪

এই * আছে
সংখ্যাত

স্বর্ণালী ভবিষ্যতৰ দিন	:	৭	কেলপনীয়া-খেহনেজীয়া	:	৩২
প্রতিশ্রুত বাষ্ট্রপতি	:	৯	দেশভক্তির পুৰস্কাৰ	:	৩৭
জনাৰ ছুয়াৰ	:	১১	বীৰ হনুমান	:	৫২
শনি-কথা	:	১৪	শ্রদ্ধা আৰু শ্রদ্ধ	:	৫৩
অভিশপ্ত পুষ্প	:	১৭	সম্বাদ-বিচিত্রা	:	৫৯
বুদ্ধ-বুদ্ধি	:	২৫	পৱিত্র কৰ্তব্য	:	৬০
চান্দমামা-ক্ৰোড়পত্ৰ	:	৩১	বিচিত্র প্রকৃতিৰ বৈচিত্ৰ্য	:	৬৩

আৰু

ফটো প্রতিযোগিতাৰ পুৰস্কাৰ পৃ—৬৫

*I shared my homework. And some Maths.
Did some patterns. Shared my Mortons.*

MORTON

SWEETS

We enjoy our School share. It has been Delicious and Creamy Milk, Chocolate and and Coconut many other Um m m

days....and Lunch Breaks more so our Family's favourite for years and flavours. yummy in so many Glucose and Sugar. Coconut Cookies, Toffees, Lacto delicious treats. m m. Every bite a

Rose Bonbons,

yummy delight.

with Mortons which we years. All with the goodness of

Eclairs, Supreme Chocolate Mango King and so

*A lifetime of
real goodness*

**MORTON CONFECTIONERY &
MILK PRODUCTS FACTORY**

P.O. : Marhowrah 841 418. Dist. : Saran, Bihar

Caution Notice: **MORTON** and its wrappers are registered trade mark of Upper Ganges Sugar & Industries Ltd. Any infringement of trade mark rights is liable to prosecution.

CC/M-2/93

Statement about ownership of CHANDAMAMA (Assamese)
Rule 8 (Form VI), Newspapers (Central) Rules, 1956

1. Place of Publication	CHANDAMAMA BUILDINGS'
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026.
2. Periodicity of Publication	MONTHLY
Ist of each calender month
3. Printer's Name
Nationality
Address	B.V. REDDI
INDIAN
Prasad Process Private Limited
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026
4. Publisher's Name
Nationality
Address	B. VISWANATHA REDDI
INDIAN
Chandamama Publications
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026
5. Editor's Name
Nationality
Address	B. NAGI REDDI
INDIAN
'Chandamama Buildings'
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026
6. Name and address of
Individuals who own the paper	CHANDAMAMA PUBLICATIONS
PARTNERS :
1. Sri B. VENKATRAMA REDDY
2. Sri B.V. NARESH REDDY
3. Sri B.V. SANJAY REDDY
4. Sri B.V. SHARATH REDDY
5. Smt. B. PADMAVATHI
6. Sri B.N. RAJESH REDDY
7. Smt. B. VASUNDHARA
8. Kum. B.L. ARCHANA
9. Kum. B.L. ARADHANA (Minor)
(Minor admitted to the benefits of Partnership)
'Chandamama Buildings'
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026

I, B Viswanatha Reddi, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

1st March 1994

B. VISWANATHA REDDI
Signature of the Publisher

চান্দমামা

সংস্থাপক : চ ক্র পা নি

সঞ্চালক : বি নাগিবেড্ডি

স্বর্ণালী ভৱিষ্যতৰ দিন

মাৰ্চ মাহ হ'ল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ কাৰণে এক দুঃস্বপ্নৰ মাহ।
কিয়নো—এই মাহ সিহঁতে পদাৰ্পণ দেখা পৰীক্ষাৰ মাহ।
কেতিয়াবা এই পৰীক্ষা এপ্ৰিল-মে'লৈকো বাগৰে। এই পৰীক্ষা
হ'ল সিহঁতে অধিক উচ্চশ্ৰেণীৰ শিক্ষালৈ উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ, বা
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উপাধি লোৱাৰ পৰীক্ষা।

কিন্তু—এই পৰীক্ষা ভীতি কিয়? যদি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে
নিয়মিত ক্লাছ কৰা হয়, শিক্ষকসকলৰ বক্তব্য শুনা হয়, সিহঁতৰ
পাঠ্যপুথিখিনি ঠিকমতে পঢ়া হয় আৰু লগতে মাজে-মধ্যে যদি
নিজেই নিজৰ পঠনীয় বিষয়খিনিলৈ ঘূৰি চায়—বাস্তৱিকপক্ষে—
পৰীক্ষালৈ ভীতিনো কিহলৈ?

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে যদি নিজক শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠানৰ অংগ বুলি
ভাবে, যদি শৃংখলাপূৰ্ণভাৱে নিজক ভৱিষ্যতৰ কাৰণে প্ৰস্তুত কৰি
তুলিবলৈ প্ৰকৃততেই আগ্ৰহী হয়, তেনেহ'লে—পৰীক্ষালৈ ভয়
কৰাৰ বা কোনো প্ৰকাৰৰ অসদুপায় অৱলম্বনৰ আৱশ্যকতা নাই।

পৰীক্ষাত অসদুপায় অৱলম্বন কেৱল শিক্ষকসকলক বা নিজৰ
বন্ধু বান্ধৱকে নহয়, ঘাইকৈ নিজৰ ভৱিষ্যতক নিজেই প্ৰতাবণা,
নিজৰ ভৱিষ্যত-জীৱনৰ সফলতাক এক অতিসফল প্ৰতাবণা।

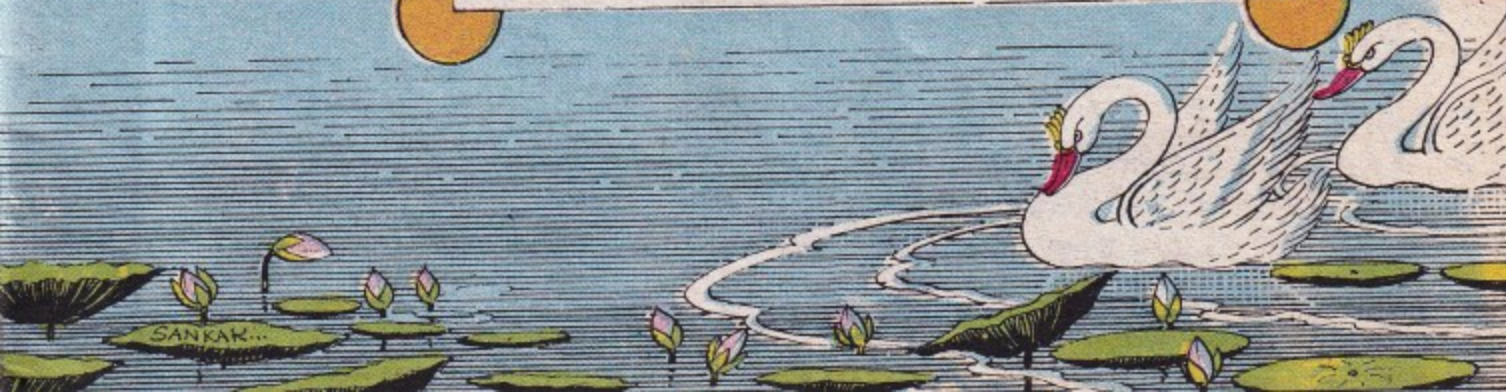
এক সুন্দৰ ভৱিষ্যতক তিক্ত ভৱিষ্যতলৈ পৰ্য্যৱসিত কৰাৰপৰা
বিবত থাকি নিজৰ বুদ্ধিবৃত্তি তথা শ্ৰমেৰে নিজক সুগঠিত কৰি
সমাজৰ যোগ্য কৰি এক স্বর্ণালী ভৱিষ্যত গঠন কৰাৰদিন হল—
মাৰ্চ মাহৰ এই দিনবোৰ।

বছৰ : ১৮

মাৰ্চ ১৯৯৪

সংখ্যা : ১২

খনে ৪.০০ টকা :: বছৰেকীয়া বৰঙনি ৪৮.০০ টকা।

পোলিঅ'প্লাছ

শিশুহঁতলৈ
ব্যাধিবিহীন মুক্তজীৱনৰ
সুস্পষ্ট আশ্বাস

কেতিয়া কিমান ছিটা দিব লাগিব

ছিটা কেতিয়াবপৰা আৰম্ভ কৰিব	ছিটাৰ নাম	বোগৰ নাম	কিমান বাৰ দিব লাগিব
জন্মৰ লগে লগে	বি ছি জি	যক্ষ্মা	এবাৰ মাথোন
৬ সপ্তাহ	পোলিঅ'	পোলিঅ'	তিনি বাৰ (কমেও এমাহৰ বাদে বাদে)
৬ সপ্তাহ	ডি পি টি	ডিপথেৰিয়া পাৰ্টু ছিছ (আজোৰা কাহ) টেট্যানাছ (ধমুহুংকাৰ)	তিনি বাৰ (কমেও এমাহৰ বাদে বাদে)
৯ মাহ	মিজল জ	সক আই	এবাৰ মাথোন
জন্মৰ বাৰ মাহৰ ভিতৰতে শিশুক সকলো ধৰণৰ ছিটা সম্পূৰ্ণ-কৈ দিব লাগিব।			

গৰ্ভৱতীসকলে গৰ্ভধাৰণৰ শেষৰ ফালে দুবাৰ টেট্যানাছ (টি টি) ছিটা
লোৱা আৱশ্যক। প্ৰথমবাৰ ছিটা লোৱাৰ এমাহৰ অন্তত দ্বিতীয়বাৰ ল'ব।
সুস্থ শিশু-জাতিৰ আশা আৰু গৌৰৱ

প্ৰতিশ্ৰুত ৰাষ্ট্ৰপতি

পৃথিৱীৰ থিৰিকীৰে :

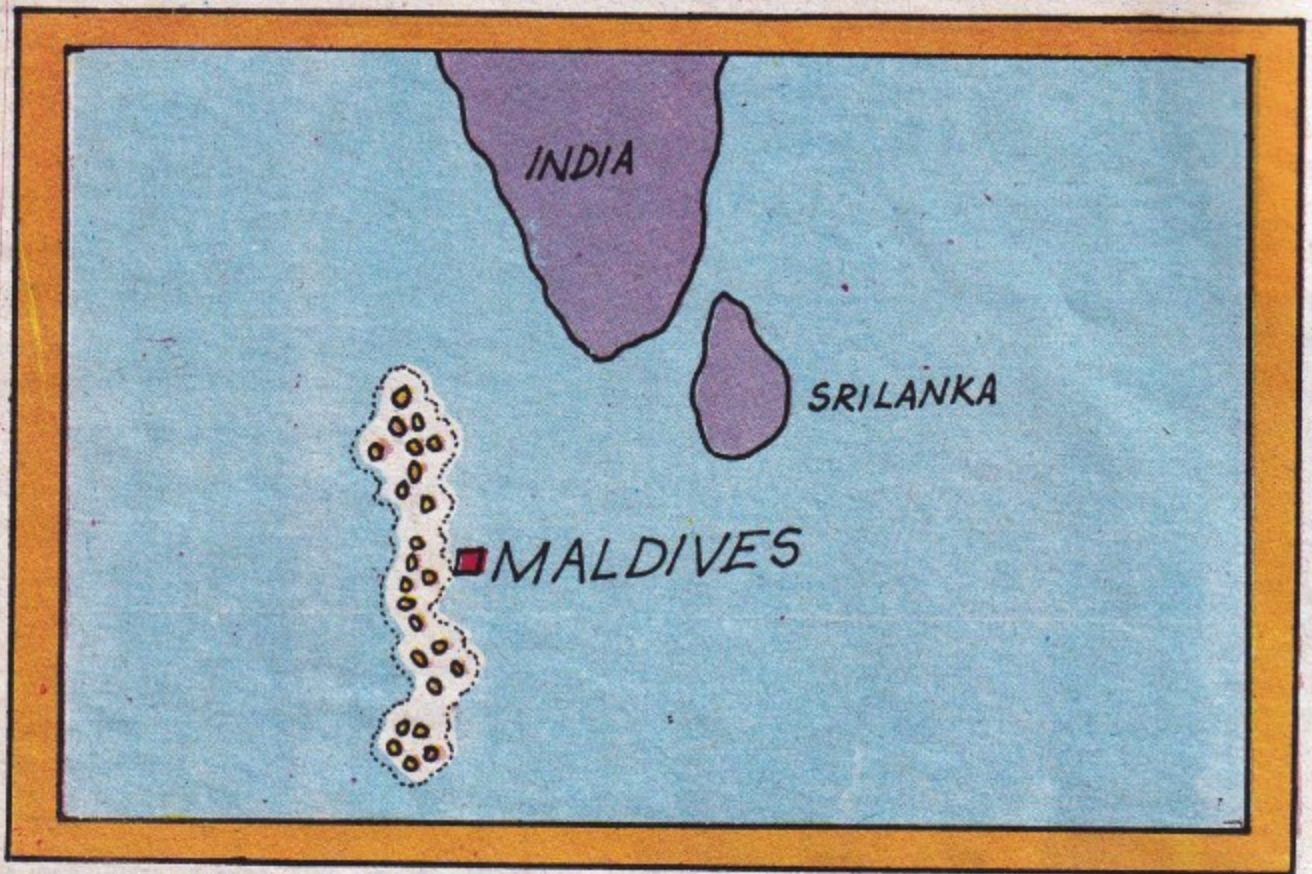

ভাৰতৰ অগ্ৰতম ঘনিষ্ঠ বন্ধু মালদ্বীপৰ ৰাষ্ট্ৰপতি জনাব মামুন আবদুল গায়ুমে বিগত ১১ অকট'বৰৰ দিনা একাদিক্ৰমে চতুৰ্থবাৰৰ বাবে মালদ্বীপৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দায়িত্বভাৰ গ্ৰহণ কৰিলে। দেশৰ সংসদে—অৰ্থাৎ মালদ্বীপৰ 'মজলিছে' একমাত্ৰ তেওঁকেই ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পদপ্ৰাৰ্থীৰূপে মনোনীত কৰাত প্ৰকৃতপক্ষে 'ভোট' অস্বীকৃত হোৱা নাছিল। জনসাধাৰণক কেৱল 'হয়' বা 'নহয়' বুলি ক'বলৈ কোৱা হৈছিল। এই গণভোট অকট'বৰৰ ১ তাৰিখৰ দিনালোৱা হৈছিল, আৰু জনাব গায়ুমে শতকৰা ৯৩ ভাগ 'হয়' পাইছিল—পুনৰ পাঁচ বছৰলৈ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ দায়িত্ব গ্ৰহণৰ পক্ষে।

পুনৰ ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্বাচনৰ দিন কাষ চাপি অহাৰ লগে লগে জনসাধাৰণে ভাবিছিল যে জনাব গায়ুমে নিশ্চয় চতুৰ্থবাৰৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰপতি-পদপ্ৰাৰ্থী নহ'ব। এসময়ত তেওঁৰ অতি বিশ্বস্ত পৰামৰ্শদাতা তথা তেওঁৰ খুলশালিয়েক—জনাব লিয়াজ ইব্ৰাহিমে চেষ্টা

চলাইছিল ৰাষ্ট্ৰপতি-পদৰ বাবে মজলিছৰ মনোনয়ন পাবলৈ। কিন্তু তেওঁৰ নামত এক বিশেষ কেলেকাৰীমূলক অভিযোগ আছিল আৰু তাৰ বাবে তেওঁ ১৫ বছৰৰ বাবে দেশৰপৰা নিৰ্বাসিত হৈছিল। গতিকে—তেওঁ মজলিছৰ মনোনয়ন নাপালে, আৰু জনাব মামুন আবদুল গায়ুমেই একমাত্ৰ প্ৰাৰ্থী হৈ থাকিল।

নিৰ্বাচন-কালত তেওঁ জনসাধাৰণক যিবোৰ সংস্কাৰৰ বাবে প্ৰতিশ্ৰুতি দিছে, সেইবোৰৰ মাজত—দেশৰ বাবে নতুন সংবিধান, শাসনব্যৱস্থাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণ আৰু যথাসম্ভৱ গণতান্ত্ৰিক শাসনব্যৱস্থাৰ প্ৰণয়ন আৰু প্ৰচলন, নিৰ্বাচন-পদ্ধতিৰ সংস্কাৰসাধন, বহুদলীয় নিৰ্বাচন ব্যৱস্থা তথা বহু সংখ্যক প্ৰাৰ্থীৰ মাজত নিৰ্বাচন, যুৱকহঁতৰ প্ৰতি বিশেষ দৃষ্টিদান—ইত্যাদি উল্লেখযোগ্য। মাদকাসক্তিৰ (ড্ৰাগ) বিষয়টোতে তেওঁ গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে আৰু এই সৰ্বনশীয়া কুঅভ্যাসক পুলিয়ে-পোখাই উভালিবলৈ প্ৰতিশ্ৰুতি দিছে। বিগত তিনি বছৰত ১৫-বৰ্ষৰ ১৭ বছৰীয়াহঁত ড্ৰাগ-সেৱনৰ বাবে কঠোৰ শাস্তি প্ৰদান কৰা হৈছিল। তেওঁ ড্ৰাগ আৰু মদ অৰিবলৈ জাতিৰ প্ৰতি বিশেষকৈ যুৱকচামৰ প্ৰতি আহ্বান জনাইছে। বছিদা যুছুফ নামৰ মহিলা এগৰাকীক তেওঁ যুৱ-কল্যাণ মন্ত্ৰী হিচাপে লৈছে।

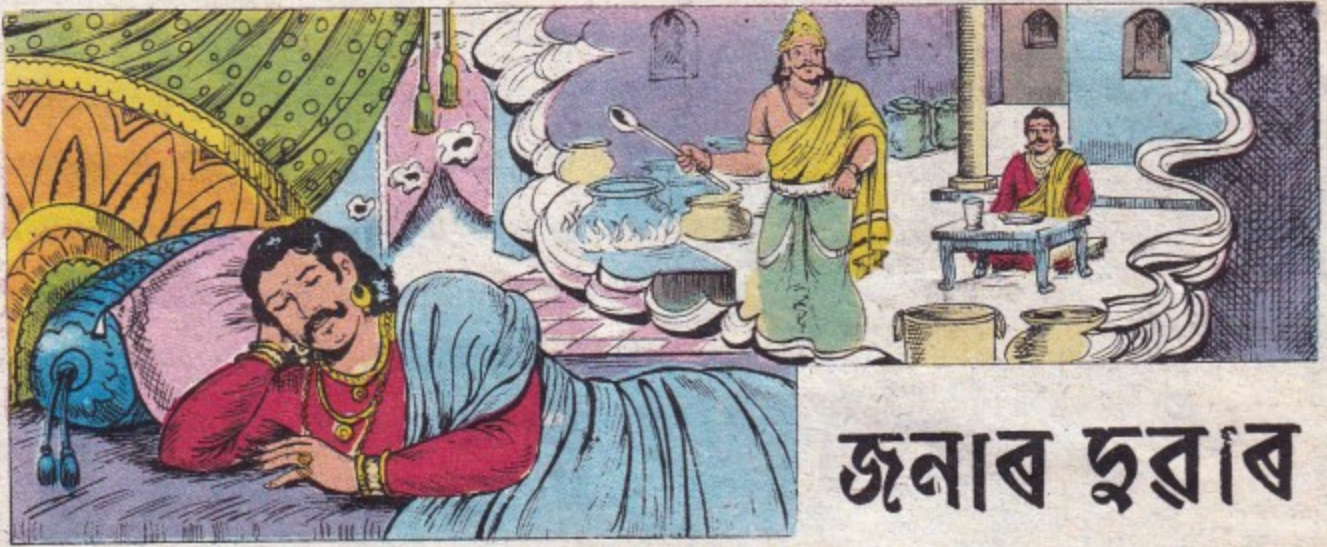

পৃথিৱীৰ সৰাতোকৈ ক্ষুদ্ৰ স্বাধীন জাতিৰ দেশ হ'ল মালদ্বীপ। ৩০০ স্কোৱেয়াৰ কিলোমিটাৰ-
ব্যাপী ১২০০ প্ৰবালদ্বীপ সমন্বিত এইখন দেশৰ মাত্ৰ ২০০ দ্বীপতহে জনবসতি বিদ্যমান। এই দ্বীপ-
সমূহৰ মাজত সৰ্ববৃহৎ দ্বীপ হ'ল ১৩ স্কোৱেয়াৰ কিল'মিটাৰ।

১৮৮৭ খৃষ্টাব্দত মালদ্বীপৰ ছলতানস্বাহী বৃটিছৰ ক্ষণাবেক্ষণৰ অধীনলৈ আহিল। তাৰ পাছত,
১৯৬৫ খৃষ্টাব্দত মালদ্বীপক স্বাধীনতা প্ৰদান কৰা হ'ল। ১৯৬৮ চনত মালদ্বীপক সাধাৰণতন্ত্র ৰূপে
ঘোষণা কৰা হ'ল আৰু জনাব ইব্ৰাহিম নাছিৰক মালদ্বীপৰ প্ৰথম ৰাষ্ট্ৰপতি নিৰ্বাচিত কৰা হ'ল।
জনাব নাছিৰ ২৬৮-বৰ্ষৰ ১৯৭৮ চনলৈকে ৰাষ্ট্ৰপতি পদ অলংকৃত কৰিছিল। জনাব গায়ুম হ'ল
জনাব নাছিৰৰ স্ত্ৰযোগ্য উত্তৰাধিকাৰী।

কিছুমান অভিনৱ বৈশিষ্ট্য

- * মালদ্বীপৰ জনসংখ্যা এখন ডাঙৰ ষ্টেডিয়ামতে ভৰাই থ'ব পাৰি।
- * মালদ্বীপত ইংৰাজি বহুলভাৱে ব্যৱহৃত। অত্যাৱতা ভাষাৰ মাজত সিংহলীৰ সৈতে
আৱৰীয় মিশ্ৰিত 'দিবেছি' ভাষা।
- * মালদ্বীপত কোনো ৰাজনৈতিক দল নাই, ডাকঘৰ নাই, প্ৰত্যক্ষ ৰব-কাটলো নাই।
- * মালদ্বীপত কোনো সৈন্তবাহিনী নাই; কেৱল সাগৰ সীমা পৰ দিবলৈ পৰীয়াহে আছে।
- * মালদ্বীপত কাৰাগাৰ বোলা একো নাই, আৰু ডাঙৰ কোনো অপৰাধৰ কথাও
জনা নাযায়।
- * মালদ্বীপৰ অৰ্থনীতি মৎস্য-ব্যৱসায় আৰু পৰ্য্যটন-ব্যৱসায়ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

জনাব দুৰাৰ

এনিশা সূৰ্ণদেশৰ বজাই সপোন দেখিলে। দেখিলে যে—স্বয়ং নল মহাবাজে তেওঁৰ কাৰণে এক নতুন বন্ধন-প্ৰক্ৰিয়াৰে এবিধৰ খাঙ-সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰিছে। এই খাঙ-সামগ্ৰীৰ স্বাদ-গন্ধ আছিল অদ্ভুত।

টোপনিৰপৰা সাৰ পাই সূৰ্ণদেশৰ বজাই ভাবিলে যে তেওঁ সপোনত দেখা আৰু খোৱা খোৱাবস্তু তেওঁ তেওঁৰ বান্ধনিৰে বন্ধাব আৰু খাব। এই কথা ভাবি, পাছদিনা, সূৰ্ণদেশৰ বজা ধীৰবাহু তেওঁলোকৰ ৰাজকীয় বান্ধনিশাললৈ গ'ল।

তাত তেতিয়া বান্ধনি মানুহজনে কিবাকিবি খাই থকা বজাই দূৰপৰা লক্ষ্য কৰিলে। তেওঁ যেতিয়া বান্ধনি-শাললৈ সোমাল। তেতিয়া তাৰপৰা সপোনত পোৱা খোৱাবস্তুৰ গন্ধ পালে

তেওঁ। বজাই বান্ধনি মানুহজনক সুধিলে যে—সি কি বস্তু খাই আছিল।

বজাক বান্ধনি ঘৰত দেখা পাই বান্ধনিৰে বা-বাহৰ চেপাত পৰা যেন পালে। বহুয়া পৰা বান্ধনিৰে থতমত খাই ক'লে, “মম—মহাবাজ! এই বস্তু আপুনি খাব পৰা নহয়, টেঙা আৰু জলা বৰ বেছি। এই বস্তু খালে টোপনি নাহিব।”

কিন্তু তথাপি বজাই—তেওঁৰ সপোনত পোৱা খোৱাবস্তু যেন পাই—বান্ধনিৰপৰা খুজি লৈ কিছুখিনি খালে।

আৰু—কথা আচৰিত হ'লেও সঁচা, সেই নিশা বজাৰ ঢুকুত টোপনি নাছিল।

তেওঁ পালেঙৰপৰা নামি আহি তেওঁৰ টোপনি নহাৰ কথাটো মহাৰাণীক কোৱাত মহাৰাণীয়ে টোপনিৰ জালতে ক'লে,

“ৰাজকোঁৱৰে কেৱল সুখ-ভোগতে মত্ত হৈ আছে বুলি নাভাবিব। লগতে বিভিন্ন বিদ্যাও শিকি আছে। পিছে—এই বয়স ভোগৰ বয়স, এই বয়সত তাৰপৰা বুঢ়াৰ আচৰণ অশা কৰাটো ভুল। কিছুদিনৰ পাছত সুখ-ভোগৰ অৰ্থহীনতাৰাজকোঁৱৰেও বুজিব আৰু তেতিয়া স্থিতধী হ’ব।

ৰাজকোঁৱৰে যে সুখ-ভোগত লিপ্ত, সেই কথা ৰজাই সমূলি নাজানিছিল। তেওঁ ৰাণীক কি ক’লে, আৰু ৰাণীয়ে তেওঁক কি উত্তৰ দিলে। যি কি নহওক, তেওঁ ৰাজবৈদ্যক খবৰ দিয়ালে। ৰাজবৈদ্য তৎক্ষণাৎ আহিল আৰু লগতে—সেনাপতি,

কোষাধ্যক্ষ আৰু মহামন্ত্ৰীও আহিল।

উত্তমৰূপে পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা কৰাৰ অন্তত ৰাজবৈদ্যই ৰজাক ক’লে যে—তেওঁৰ নিদ্ৰাহীনতাৰ কোনো শাৰীৰিক হেতু তেওঁ বিচাৰি পোৱা নাই।

তেতিয়া কোষাধ্যক্ষই ৰজাক ক’লে, “আমাৰ কোষাগাৰৰ আয়তকৈ ব্যয় অধিক হৈছে। কিন্তু এই কথাত চিন্তিত হোৱাৰ কোনো হেতু নাই, মহাৰাজ। এই অৱস্থা কেৱল আমাৰেই নহয়, প্ৰতিখন দেশৰ এয়ে অৱস্থা।” কোষাধ্যক্ষই ক’লে।

সেনাপতিয়ে ক’লে, “কিছুমান দেশজোহীয়ে চুবুৰীয়া ৰাজ্যৰ ৰজাৰ লগত লগ লাগি আমাৰ ৰাজ্য বলেৰে অধিকাৰ কৰাৰ মতসবত আছে। কিন্তু আমিও শুই থকা নাই, মহাৰাজ! গতিকে—এই কথাত চিন্তিত হৈ টোপনি বন্ধাৰ কোনো অৰ্থ নাই। সেই দেশজোহীই তেওঁ টোপনি বাই থাকক, আপুনি নিঃচিন্ত মনেৰে টোপনি মাৰি থাকক।”

“আৰু ঘোচখোৰ ৰাজকৰ্মচাৰী কোনখন দেশত নো নাই? আমি যিমান সা-সুবিধা ৰাইজক দিছোঁ—এচাম অসংখ্য দুৰ্নীতি-পৰায়ণ ৰাজকৰ্মচাৰীৰ কাৰণে সেইবোৰ সা-সুবিধাৰ সকলোখিনি ৰাইজে পোৱা নাই, সঁচা। কিন্তু এই কথাত

চিন্তা কৰি কৰি নিদ্ৰাবিহীন হৈ থকাত
লাভ?" মহামন্ত্ৰীয়ে ক'লে।

ৰজা ধীৰবাহু পোনে পোনেই বৃদ্ধা
ৰাজমাতাৰ কাষ চাপিল। ৰাজমাতাই
নিজে নিজেই কিবা যেন ভোৰভোৰাই
আছিল। পুতেকক তাত দেখা পাই
তেওঁ ক'লে, "তুমি যে হতাশ হৈ মোৰ
ওচৰলৈ আহিছা। তোমাৰ ছচকুত যে
টোপনি নোহোৱা হৈছে, জানো মই।
নহ'বইবা কিয়—? ল'ৰাটো সুখ-ভোগৰ
জোৱাৰত উটিছে, কোষাগাৰ ধন-শূণ্য
প্ৰায়, চুবুৰীয়া ৰজাই জঁপিয়াই পৰিবলৈ
ছেগ চাই আছে—এনে অৱস্থাত কোনোবা
প্ৰকৃত সৎ ৰজাই নিশ্চিত্ত মনেৰে নিদ্ৰা
দিব পাৰেনে? এইবোৰ কথা ভাবি-
ভাবি মোৰো টোপনি নোহোৱা হৈছে।"

"মা, মোৰ টোপনি নহাৰ কাৰণ
এইবোৰৰ এটাও নহয়। মোৰ টোপনি
নোহোৱাৰ কাৰণ হ'ল—অনভ্যস্ত

আহাৰ।" ৰজাই তেওঁৰ মাতৃক কথাখিনি
বুজাই ক'লে।

শুনি ৰাজমাতাই হাঁহি উঠিল আৰু
ক'লে, সকলোপৰাই তোমাৰ এনেকুৱা
স্বভাৱ। যি কি নহওক—ৰাজহৰ সাৰ
কথা হ'ল—যি দেশৰ ৰজাই নিশ্চিত্ত
মনেৰে টোপনিয়াৰ পাৰে—সেই দেশত
কোনো সমস্যা নাই বুলিহে ভাবিব
লাগিব। কিন্তু—সমস্যা থা কৈ তেও
যি-দেশৰ ৰজাই টোপনিৰ জ্বালত থাকে,
সেই দেশ নাশ হ'ব বুলি জানিব
লাগিব।"

ৰজা ধীৰবাহুৱে মাতৃক প্ৰণাম কৰি
তলমূৰ হৈ গুচি গ'ল আৰু পাছত তেওঁক
তেওঁৰ সপোনৰ খোৱাৰন্ত খুৱাই
নিদ্ৰাহীনতাৰ যোগেদি ৰাজ্যৰ প্ৰকৃত
অৱস্থা জনাব ছৱাৰ খুলি দিয়া বাবে সেই
ৰাষ্ট্ৰনি মানুহজনক তেওঁ যথোচিতভাৱে
উপহাৰ-পুৰস্কাৰ দিয়া হ'ল।

শনি-কথা

গাঞ্জা নামৰ গাঁও এখনত কৃষ্ণপাণ্ডা নামৰ মানুহ এজনে যজমানী কৰিছিল। কৃষ্ণপাণ্ডাই পূজাৰ কাৰণে লগা দুই-চাৰি সংস্কৃত বচনহে জানিছিল; কিন্তু তাৰেই সি নিজক এজন ডাঙৰ জ্যোতিষী পণ্ডিতৰ ভাও দিছিল। কৃষ্ণঠাকুৰে সদায় কৈছিল: ‘মই সকলোৰে ভূত-ভৱিষ্যৎ-বৰ্তমানৰ সকলো কথা কেৱল মুখলৈ চায়েইহে কৈ দিব পাৰোঁ। গাঁৱৰ ৰাইজে কৃষ্ণৰ কথাত অবিশ্বাস কৰা নাছিল, কিয়নো, সংস্কৃতত বচন আওৰাব পৰা বিষম কামটি যে ধেমালি নহয়—সেই কথা গাঁৱৰ ৰাইজে বুজে।

এইদৰে, কৃষ্ণপাণ্ডাই লোকৰ আঙুলি জুইত দি খোৱাৰ নানান কিটিপ-কৌশল ফন্দি-ফুন্দা কৰিছিল। যেনে—গাঁৱৰ

ওপৰত অন্তৰ্ভুক্ত গ্ৰহৰ প্ৰভাৱ পৰিছে, গৰু-ম'হ মৰিব, মানুহো—ইত্যাদি কথা কৈ গাঁৱৰ মানুহক শাস্তি যজ্ঞ পাতিবলৈ উদগায়ইছিল, ৰাজহুৱাকৈ নহয় যদি—ব্যক্তিগত ভাবেও কবচ-ত্যাৰিজ দিছিল। আৰু এইদৰে কৃষ্ণপাণ্ডাই লোকৰ ধন নিজৰ মোমাহেন জেপত ভৰায়ইছিল।

কিছুদিনৰ অন্তত এইখন গাঞ্জা গাঁৱতে মনমোহন নামৰ অধ্যাপক এজন আহিল, আৰু কৃষ্ণপাণ্ডাৰ ঘৰৰ কাষতেই থাকিবলৈ লৈ প্ৰতিদিনেই কৃষ্ণপাণ্ডাৰ কাম-কাৰবাবলৈ তীক্ষ্ণ দৃষ্টিৰে চাই থাকিল।

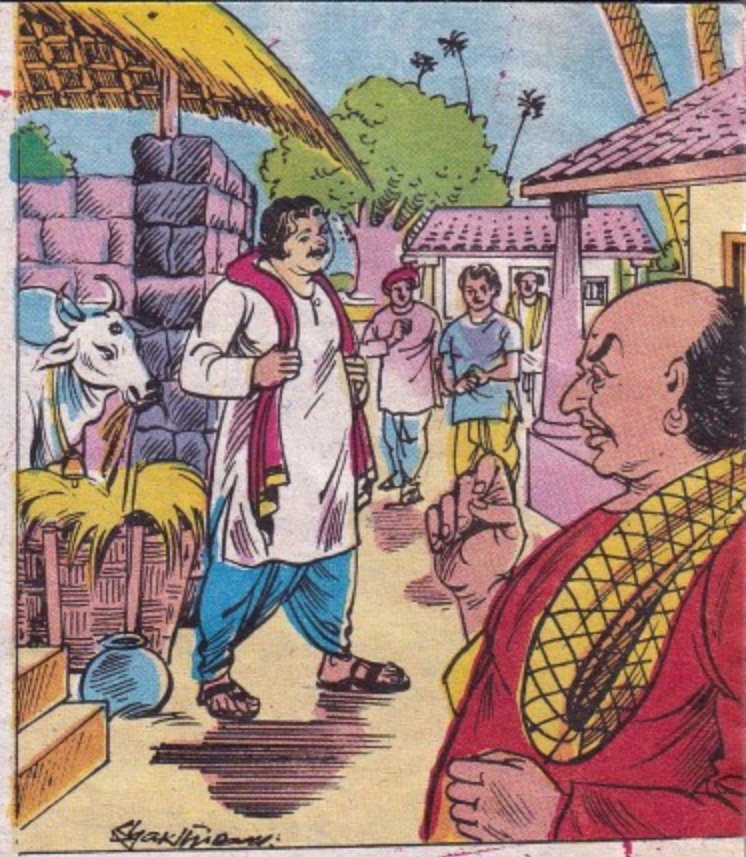
এমাহ দুমাহ তিনিমাহৰ মূৰত অধ্যাপক মনমোহনে জ্যোতিষীপণ্ডিত কৃষ্ণপাণ্ডাৰ পৰিচয় পূৰাকৈ পালে, আৰু লোকৰপৰাও বিস্তৰ শুনিলে; কিন্তু

মনমোহনে কৃষ্ণ কথাত কা-ও নকৰিলে।

এদিন কথাই কথাই কৃষ্ণপাণ্ডাই মনমোহন অধ্যাপকক ক'লে, “যজ্ঞমানী আৰু জ্যোতিষী হ'ল আমাৰ বংশপৰম্পৰাৰপৰা চলি অহা জীৱিকা। আমাৰ ককা-আজোককায়ে এই শাস্ত্ৰৰ চৰ্চা কৰিয়েই জীৱন নিয়াইছিল। সেই পৰম্পৰা বজায় ৰাখিবলৈহে এই কাম কৰি আছোঁ। নহ'লে—মই চেষ্টা কৰিলে—ৰাজধানীলৈ গৈ বজাৰ দৰবাৰতো নিচ্ছয় কিবা এটা হ'ব পাৰিলোহেঁতেন। যেই কি নহওক—জ্যোতিষত মই প্ৰকাণ্ড পণ্ডিত—এই কথা গাঁৱৰ দহো ৰাইজে জানে আৰু মানে। জ্যোতিষশাস্ত্ৰত মোৰ জ্ঞান সম্পূৰ্ণ। বিচাৰি জীৱন পাত কৰিলেও এই শাস্ত্ৰ মোৰ যোৰা পাবলৈ নাই। তোমাৰ মুখলৈ চা'য়ই মই তোমাৰ ভৱিষ্যৎ কৈ দিব পাৰোঁ। যেনে—এমাহৰ ভিতৰত তুমি গুৰুতৰ ভাবে অসুস্থ হৈ পৰিবা আৰু তোমাৰ আৰ্থিক লোকচানো হ'ব। তোমাৰ এই অথন্তৰৰ গুৰিত আছে—শনিদোষ!”

“হয়নে—?” অধ্যাপক মনমোহনে সুধিলে, “—উপায়?”

“আছে।” কৃষ্ণপাণ্ডাই ক'লে, “উপায় নাথাকিব কিয়, আছে উপায়। শান্তি-যজ্ঞ

কৰি—যোগ্য ব্ৰাহ্মণক গো-দান কৰিলেই সকলো গত লাগিব।”

অধ্যাপকক অলপ চিন্তিত যেন দেখা গ'ল। তেওঁ ক'লে, “গো-দান কৰিবলৈ হ'লে—কমেও হেজাৰটি টকা লাগিব। মোৰ ওচৰত—বৰ বেছি দুশ টকা আছে।”

কৃষ্ণপাণ্ডাই হাঁহি মাৰি ক'লে, “এজন অধ্যাপক হৈও তুমি দেখিছোঁ একেবাৰে—মনমোহন নহয়—হৰমোহনটিহে হৈ আছে। শুনা, দুশ টকাৰে মোৰপৰা মোৰ গাইজনী কিনি ল'বা, আৰু শান্তি-যজ্ঞ কৰাৰ অন্তত সেই গাইজনীকে আকৌ মোকেই দান কৰি দিবা। হৈ গ'ল—বহু।

মনমোহন অধ্যাপকে কৃষ্ণপাণ্ডাক
টকা দুশ দিলে আৰু কথা মতেই—তেওঁৰ
গাইজনী লৈ আহিল।

কেইদিনমানৰ পাছত শ নি গ্ৰ হ ব
উৎপাতৰপৰা শান্তিৰ অৰ্থে যজ্ঞ কৰা হ'ল
আৰু যজ্ঞ সমাপ্ত হোৱাৰ পাছত কৃষ্ণ-
পাণ্ডাই মনমোহন অধ্যাপকক গো-দান
কৰিবলৈ কোৱা হ'ল।

মনমোহনে ক'লে, “চাওক পাণ্ডাজী,
শনিৰ কোপত পৰি মই সঁচাসঁচি অশুশু
হ'মনে? বা—মোৰ ধন-নাশ হ'বইনে?”

মনমোহনৰ কথা শুনামাত্ৰেই কৃষ্ণই
কক্ৰুকাই উঠিল। “শুনক বাইজ, শুনক,
অধ্যাপকৰ মুখৰ কথা শুনকেই। মোৰ
কথাতই বিশ্বাস কৰা নাই—কুণ্ডলীৰ
প্ৰভাৱতহে ই অধ্যাপকে এনেকৈ বলকিছে
শনিৰে যে ইয়াৰ হানি কৰিব—সেইকথাত
মোকেই ফেৰ পাতি ধৰিছে যে—এয়ে হ'ল
অধ্যাপকৰ বুদ্ধিনাশৰ দেখ দেখ পৰমাণ।

বালে—যেতিয়া তোমাৰ শৰীল নাশ-ভঁৰাল
নাশ হ'ব—তেতিয়া শনিক আৰু বাপ
বুলিলেও তাপ মুগুচিব কৈছোঁ।”

মনমোহনে ক'লে, “পাণ্ডাজী, এই
গাইজনীৰ সৈতে মোৰ আগৰ জনমৰো
সম্বন্ধ আছিল যেন পাইছোঁ। এইজনীয়ে
দিনে ছয়সেৰকৈ গাখীৰ দিয়ে, এইজনীক
মই আপোনাক আৰু একোপথেই ঘূৰাই
নিদিওঁ। কিন্তু আনিলোঁয়েই যেতিয়া
—ঘূৰাই দিমইবা কিয়? —বৰঞ্চ
আপোনাকহে শনিৰে পোৱা যেন
পাইছোঁ। আপুনি বৰঞ্চ—নিজৰ কাৰণে
শান্তি-যজ্ঞ পাতক।”

অধ্যাপকে একোপাথেই খীৰতী
গাইজনীক ঘূৰাই নিদিয়াত কৃষ্ণপাণ্ডাই
গাঁৱৰ গাঁওবুঢ়াক ক'বগৈ বুলি সেই যে
তাৰপৰা কোঁকোঁৱাই গুচি গ'ল—তাৰ
পাছদিনাৰপৰা পণ্ডিৰ ছাঁটোকো পাণ্ডাজীক
আৰু গাঞ্জা গাঁৱত দেখা নগ'ল।

অভিশপ্ত পুষ্প

১০

[আগর কথা : রাজকুঁৱরী উষ্মার কঙ্করপরা শতাব্দিকা নামর সেই বিচিত্র পুষ্প চুৰি হ'ল।
রজা মহিন্দাকরে তৎক্ষণাৎ তেওঁৰ সুযোগ্য সেনাধিপতি দুৰ্জয়মহাদেৱক মতাই অনালে আৰু
এই ফুল-চাৰক যেনে-তেন এতিয়াই ধৰিব লাগে বুলি আদেশ দিলে। কিন্তু—সেনাধিপতি
নাগসিংহ উভতি অহাৰ বাতৰি পাই তেওঁ বিস্মিত যেন হ'ল। আৰু তাৰপাছত...]

সেনাধিপতিয়ে থংগলক অৰ্থাৎ উ তুঙক
অতিথিগৃহৰপৰা মতাই অনালে।

উ তুং তৎক্ষণাৎ আহিল আৰু
আহিয়েই সেনাধিপতিক সুধিলে, “আমি
কেতিয়া যাত্ৰা কৰিম, সেনাধিপতি? মোৰ
নাওখন সমুদ্ৰতীৰতে ক'ৰবাত আছে। মই
ফুলখিনি গোটাই লৈ—এতিয়াই ওলাবলৈ
সাজু হৈ আছোঁ, সেনাধিপতি—।”

“অত্যাণ্ড নাওবিলাকো প্রস্তুত হ'ব
ধৰিছে, উ তুং।” “সেনাধিপতি দুৰ্জয়-
মহাদেৱে শাস্ত কৰ্ণেৰে ক'লে, “তিমানতে
—তোমাৰ সৈতে কোন কোন ওলাব তাকা
আমি স্থিৰ কৰি পেলাম। আমাৰ
দলাধিপতি নাগসিংহও আহি পালেহি।
তেওঁক তোমাৰ সৈতে পঠোৱা হ'ব।
নাগসিংহ এতিয়াই ইয়ালৈ আহিব।”

‘ষড়ষত্ৰৰ গভীৰত...’

নাগসিংহ তেতিয়ালৈকো আহি পোৱাহি নাই। গতিকে—সেনাধিপতিয়ে ফুল চুৰি হোৱাৰ কথা উ তুঙে জানেনে নাজানে—টুকুৰিয়াই চাবলৈ ধৰিলে।

সেই মুহূৰ্ততে দলধিপতি নাগসিংহই সেনাধিপতিক অভিবাদন কৰিলেহি।

“নাগসিংহ, এওঁ হ’ল উ তুং—। এওঁৰ বিষয়ে তোমাক মই ক’বলগাখিনি ক’লৌৱেই। এতিয়া তোমা লোকে কেনেকৈ কি কৰিবা—ছয়ো মিলি আঁচনি স্থিৰ কৰিব পাৰা। নাগসিংহ, তুমি উ তুঙক তোমাৰ কক্ষলৈকো লৈ যাব পাৰা।”

সেনাধিপতিয়ে ৰাজকুঁৱৰীৰ কক্ষৰপৰা

ফুল চুৰি হোৱাৰ বিষয়ে নাগসিংহক বা উ তুঙকো একো নক’লে। মহাৰাজৰো নিষেধ আছিল। এই ঘটনাৰ কথা সদৰি কৰিবলৈ নিষেধ কৰিছিল তেওঁ।

“যথা আজ্ঞা মহামায়া সেনাধিপতি!”

নাগসিংহই কৈছিল, “আপোনাৰ আৰু মহাৰাজৰ ইচ্ছামতেই কাম হ’ব। আমি ছয়ো-মিলি যি আঁচনি কৰিম, গধূলিৰ আগে আগে আপোনাক কৈ যামহি।” তাৰ পাছত নাগসিংহই উ তুঙলৈ ঘূৰি চাই ক’লে, “আহাঁ, তুং, মোৰে সৈতে আহাঁ।” নাগসিংহই উ তুঙক লৈ ওলাই গ’ল।

বাটত নাগসিংহ একেবাৰে চুপচাপ হৈ থাকিল। নিজৰ কক্ষত সোমাই নাগসিংহই উ তুঙক বহিবলৈ দিলে আৰু নিজে কক্ষত থকা একমাত্র চকিখনত বহি ক’লে, “ওঁ, এতিয়া কোৱাচোন—তোমাৰ গড়গাঁৱৰ বাতৰি। তোমাৰ প্রশংসাত সকলো দেখিছোঁ পঞ্চমুখ!”

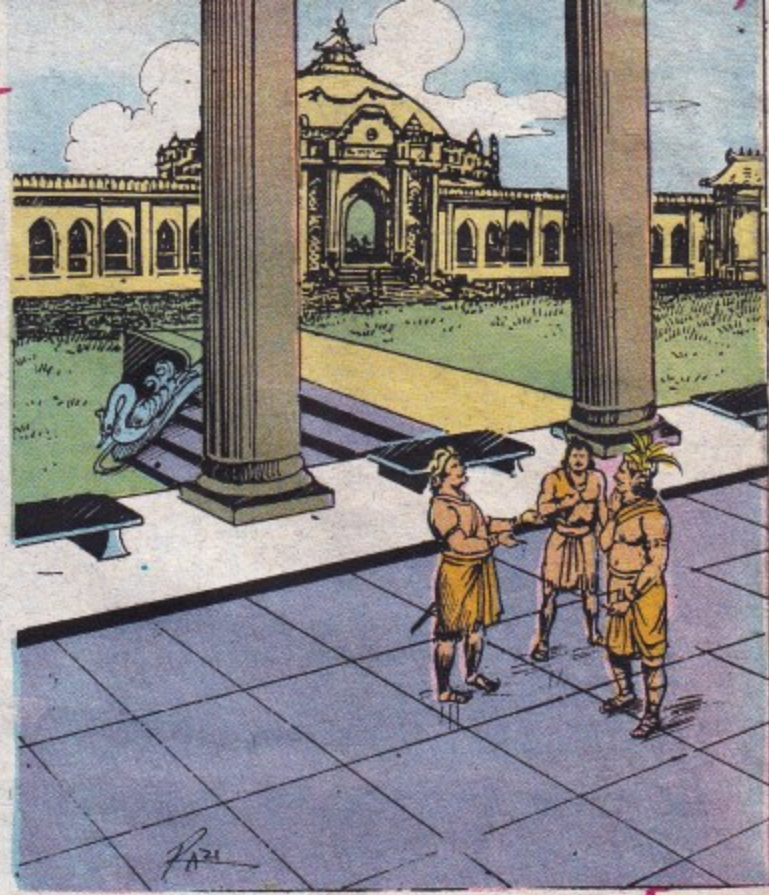
উ তুঙে নাগসিংহৰ বক্তোক্তিলৈ মন নকৰাকৈ নাথাকিল। কিন্তু তথাপি সি শাস্ত্ৰ-সংঘত হৈ মণিনগৰৰপৰা আৰম্ভ কৰি সমুদ্ৰী-ৰাক্ষসৰ কথা তথা সি নাগপুৰী কেনেকৈ পালেহি—সেই কথা চমুকৈ ক’লে নাগসিংহক।

উ তুঙে তাৰ কাহিনী শেষ নো

কৰিবলৈ পাওঁতেই নাগসিংহই কৈ উঠিল,
“তুমি যদি সমুদ্রী-ৰাক্ষসক খেদিবৰ কামত
অকলেই ওলাইছিলি, এতিয়ানো তেন্তে
অন্য মানুহ লাগিছে কিয় তোমাক ?”

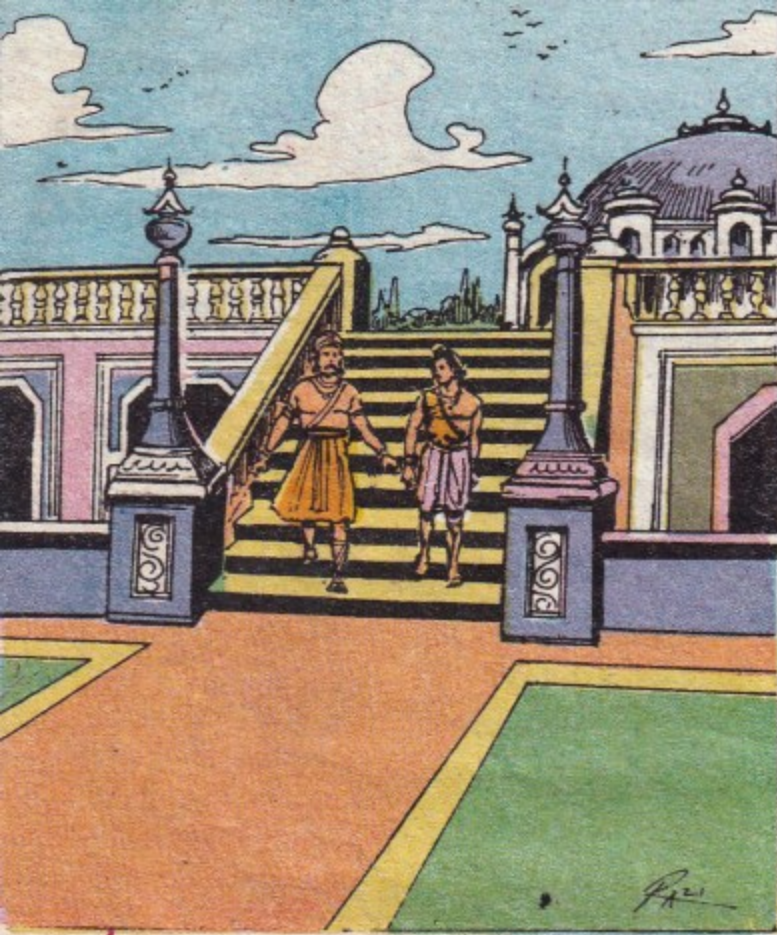
“আপোনালোকৰ মহাৰাজ বৰ দয়াকৰ
প্ৰাণ। মই অকলে অকলে ৰাক্ষসটোৰ
সন্মুখীন হোৱাটো তেওঁ বিচৰা নাই।”
উ তুঙে ক’লে, “মোৰ উদ্দেশ্য যদিও—
ৰাক্ষসটোক বধ কৰা নহয়, মানুহৰ ৰাজ্যৰ
সীমাৰপৰা তাক বিমান দূৰলৈ সন্তৰ খেদি
পঠোৱাটোহে মোৰ উদ্দেশ্য। কেৱল
আমাৰ মণিগৰ ৰাজ্যৰ সীমাৰেপৰাই
নহয়, আপোনালোকৰ নাগপুৰীৰপৰাও,
বা মানুহৰ বসতি থকা অন্যান্য
ৰাজ্যৰপৰাও তাক খেদিব লাগে।”

“নাগপুৰীৰ কথাত তুমি নাভাবিলেও
হ’ব। আমি আমাৰ ৰাজ্যখনৰ যিকোনো-
বিধৰ শত্ৰুৰ—আনকি ৰাক্ষসৰ আক্ৰমণৰ-
পৰাও ৰক্ষা কৰিবলৈ সমৰ্থ।” নাগ-
সিংহই তাৰ ব্যংগমিশ্ৰিত কণ্ঠেৰে কৈ
থাকিল, “তুমি বোলে সমুদ্রী ৰাক্ষস-
তাক্ষস কিবাকিবি দেখিলাই। পিছে—
আজিৰ দিনতো ৰাক্ষস-তাক্ষসৰ কথা—
তুমি নিজেও বিশ্বাস কৰানে বাক ?
এনেবোৰ নোহোৱা-নোপজা মনে-পতা
কথাবোৰ—আনৰ পক্ষে বিশ্বাস কৰা

কিন্তু টানেই—।”

“আমাৰ মণিগৰত যি প্ৰলয়-কাণ্ড
ঘটিছিল—সেই প্ৰলয়-কাণ্ড যে প্ৰাকৃতিক
নাছিল, সেই কথাত সকলো একমত।”
উ তুঙে ক’লে, “আক—পাছত, আমাৰ
আমাৰ ৰাইজৰ মাজত বহুতেই সমুদ্রী-
ৰাক্ষসটোক নিজ চকুৰে দেখাও পাইছিল
আক তেনেকুৱা ভয়ংকৰ-দৰ্শন কোনো
প্ৰাণী যে মানুহ হ’ব নোৱাৰে—সেই
কথাতো তেওঁলোক একমত হৈছিল।
আক সেইহে—তাক শতাব্দিকা নামৰ
বিচিত্ৰ পুষ্পেৰে প্ৰলোভিত কৰি—আও-
বটীয়া কৰি দূৰতে বিদূৰ কৰাৰ আঁচনি

লৈছিল। আমি এই বিষয়ে নিঃসন্দেহ
যে—এই বিচিত্র পুষ্পেই হ'ল মণি-
নগৰলৈ সমুদ্রী-বান্ধস অহাৰ তথা
বান্ধসটোৱে মণিনগৰৰ জনপদ ধ্বংস
কৰাৰ একমাত্র কাৰণ। ময়ো সমুদ্রী-
বান্ধসটোক—সমুদ্রৰ বুকুত—কিছু আঁতৰৰ
পৰা হ'লেও — স্পষ্ট কৈ যে ই দেখা
পাইছিলোঁ। যি কি নহওক, আপোনাৰ
যদি সমুদ্রী-বান্ধসলৈ ইমান ভয়, আপুনি
নিবৰ্থক নোলাব। মই অকলেই তাক
খেদিব পাৰিম—এই বিশ্বাস মোৰ আছে।

“মই ? ভীত ?” দলাধিপতি নাগ-
সিংহই টপকৰে কৈ উঠিল, “কি কোৱাহে

বালক ? এটা সামাইন বান্ধসৰ ভয়ত
ভীত হ'ম—মই ? এনেকুৱা অৰ্থহীন
ধাৰণা আৰু ছুঁহি নক'ৰা। মনত
বাখিবা, মই হ'লো এজন প্রকৃত বীৰ—
যিজন বীৰৰ আগত যক্ষ বান্ধস দেৱ
নৰ—কোনো তিষ্ঠিব নোৱাৰে।”

“আমাৰ মণিনগৰতো ভালেমান বীৰ
নথকা নহয়। কিন্তু সেই ভয়াবহ পৰ্বত-
দেহী বান্ধসটোক দেখি সেইসকল বিখ্যাত
বীৰেও বেঙে মূতা দিছিল। আৰু সেইহে
সমুদ্রী-বান্ধসটোক প্রলোভিত কৰি আও-
বঢ়িয়া কৰিবলৈ আমি আঁচনি লৈছোঁ—
এই বিচিত্র পুষ্পৰ প্ৰতি তাৰ দুৰ্বলতালৈ
মন কৰি সেই সুবিধা লৈ তাক সুদূৰ
সমুদ্রলৈ খেদিবলৈ মই ওলাইছোঁ।”

“ফুলখিনি ক'ত আছে ? তোমাৰ
কোঠাতনে ?” নাগসিংহই অধৈৰ্য্য ভাবে
সুধিলে, “তাত কিমান ফুল আছে ? দুই
তিনি থোক ?”

“ঢেৰ বেছি।” উত্তৰ ক'লে, “আমাৰ
তাত যিমান ফুল ফুলিছিল, মই টুঙি
লৈ আহিছিলোঁ। মোৰ নাৱত বোজাই
কৰি লৈ আহিছিলোঁ। এটা প্ৰকাণ্ড
ঢৌৱে মোৰ নাওখনত আপোনালোকৰ
ৰাজ্যৰ তীব্ৰত আছোটিয়াই পেলাইছিল
আৰু মই অচেতন হৈ পৰিছিলোঁ। যেতিয়া

চেতনা ঘূৰাই পালোঁ, তেতিয়া মোক
আঙুৰি থিয় হৈ থকা কিছুমান ছোৱালীক
দেখা পালোঁ আৰু সেই ছোৱালীহঁতেই
মোক ইয়ালৈ—অৰ্থাৎ—আপোনালোকৰ
কাবুইৰ ভৱনলৈ লৈ গৈছিল। ছোৱালী-
হঁতে—বিশেষকৈ কাবুইৰ ছোৱালী
চিতিবাই মোৰ ফুলখিনি নিছিল আৰু
তাৰেপৰাই এথোপা কাবুইয়ে মহাৰাজ
মাহিনদাকক দিছিল। আৰু—মহাৰাজন
মাহিনদাকৰ হাতৰপৰা সেই ফুলযোপা
নিছিল বাজকুঁৱৰী উষিয়াই। আমি
ৰাফসটোক বিচাৰি ওলোৱাৰ আগতে
ফুলখিনি আকৌ গোটাই ল'ব লাগিব।”

“আ—!”

নাগসিংহই কৈ উঠিল, “তেনেহ’লে—
সেই বিচিত্ৰ পুষ্প এথোপা ৰাজপ্ৰাসাদতে
আছে আৰু আন এথোপা আছে চৰ্দাৰ
কাবুইৰ গৃহত!” ক্ষন্তেকমান কিবা যেন
ভাবি নাগসিংহই পুনৰ ক’লে, “তেনেহ’লে
উষিয়াক লগ কৰিব লাগিবই দেখিছোঁ!”

“কিন্তু.....”

উ তুঙে প্ৰায় কৈয়েই পেলাব ধৰিছিল
যে নাগসিংহ ৰাজপ্ৰাসাদলৈ যোৱা উচিত
নহ’ব।

“ৰাজকুঁৱৰী উষিয়াৰ ওচৰত সেই ফুল
নাইনে?”

“আছে। কিন্তু এই কথাত আপুনি
চিন্তিত নহ’ব। তেওঁৰ মই পৰা নিজেই
ফুলখিনি খুজি লৈ আহিব পাৰিম—
যদি ফুলখিনি এতিয়াও তেওঁৰ তাতে
আছে। ফুলখিনি ৰাজকুঁৱৰীয়ে নিছিল;
কিন্তু সেইখিনি যে পুনৰ মহাৰাজেই
ৰাজকুঁৱৰীৰপৰা লোৱা নাই—সেই কথা
কোৱা টান।”

“মহাৰাণী যে মোৰ বাইদেউ—তুমি
জানানে?” নাগসিংহই সুধিলে।

“এতিয়া জানিলোঁ।” উ তুঙে ক’লে,
“এই কথাটো জানি মই অত্যন্ত আনন্দিত
আৰু সন্মানিত বোধ কৰিছোঁ যে—মোৰ

সহায়কাৰী বীৰগৰাকী হ'ল এই দেশৰ
মহাৰাণীৰ আপোন ভাতৃ!”

দলাধিপতি নাগসিংহ যে ৰাজ-
প্ৰাসাদলৈ নাযাব, উ তুঙে উপলব্ধি
কৰিব পাৰিছিল। কিন্তু সেই গোপন
কথাটো সি প্ৰকাশ নকৰিলে।

“ঠিক আছে, এতিয়া তুমি যাৰ পাৰ।
মই সমুদ্ৰী-ৰাক্ষসৰ বিষয়ে কিটিপ-
কৌশল স্থিৰ কৰি তোমাক খবৰ দিয়াম,
তেতিয়া আহিবা। তেতিয়া আমি দুয়ো
সেনাধিপতিৰ ওচৰলৈ যাম। মই খবৰ
নপঠোৱালৈকে তুমি তোমাৰ কোঠাৰপৰা
ক'লৈকো নোলাবা।”

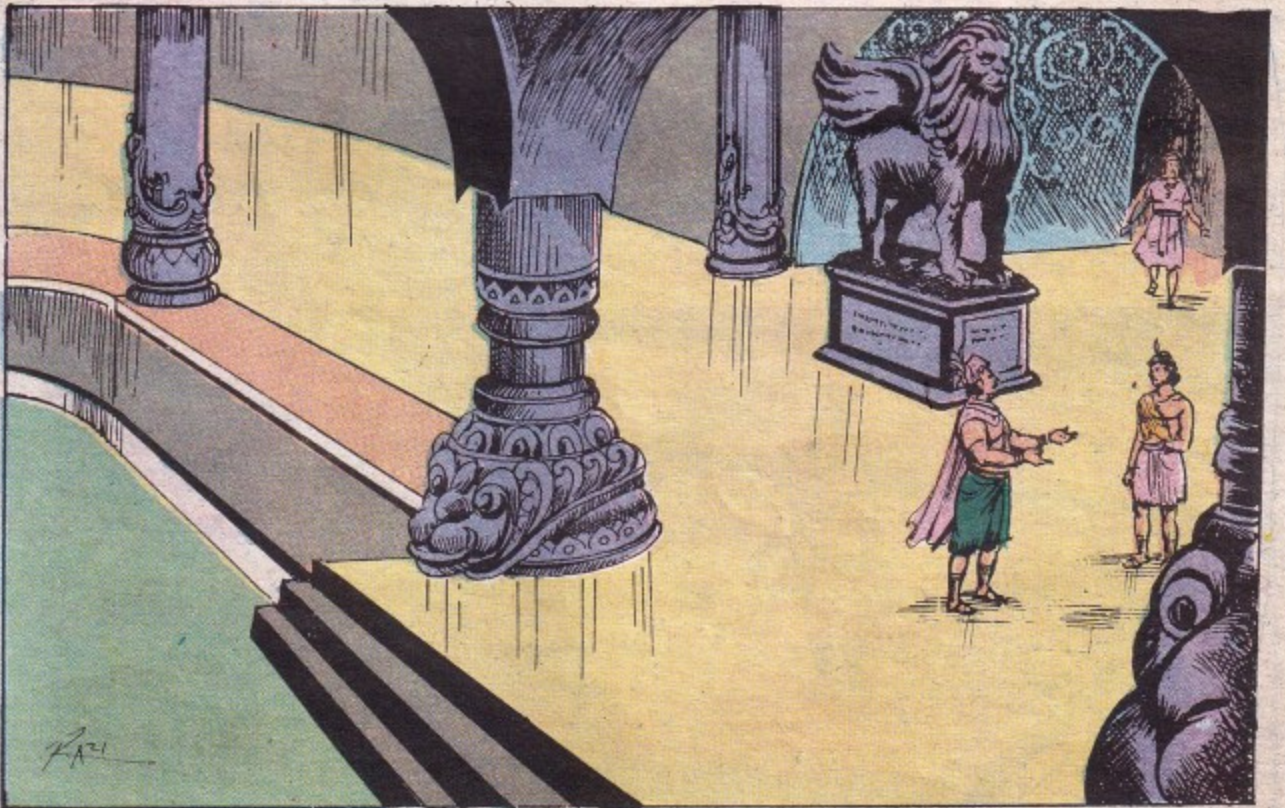
দলাধিপতি নাগসিংহৰ নিৰ্দেশমতেই

উ তুং তাৰ খোটালীতে থাকিল, আৰু
সেইহে—ৰাজকুঁৱৰীৰ শয়নকক্ষৰপৰা
বিচিত্ৰ পুষ্প নোহোৱা হোৱাৰ কথাও
সি নাজানিলে।

কিন্তু তাক দলাধিপতি নাগসিংহই,
ৰাজকুঁৱৰী উষিয়ায়ো মাতি নপঠালে
বা সেনাধিপতিৰপৰাও পাছদিনা ৰাতি
পুৱালৈকে কোনো খা-খবৰেই নাপালে।

উ তুং অধৈৰ্য্য হৈ উঠিল। আৰু ঠিক
ততিয়াই হস্তদন্ত হৈ প্ৰায় হঠাৎ ধুমুহা
অহাদি সোমাই আছিল কাবুই।

কাবুইক বিভ্ৰান্ত-বিপৰ্য্যাস্ত যেন বোধ
হৈছিল। তেওঁৰ উগল-থুগল অৱস্থা দেখি
উ তুঙে ব্যগ্ৰতাৰে সুধিলে, “কিবা—।”

“শতাব্দিকা ফুলখিনি তাত নাই!”
কাবুইয়ে শুন-মুশুন মাতেবে ক’লে,
“ফুলখিনি চিতিবাই তাইব শোৱা-
কোঠাত থৈছিল; কিন্তু তাত—বা ক’তো
কেনিও নাই! তুমি যে ফুলখিনি লৈ
যাবা, তোমাক যে ফুলখিনি ঘূৰাই দিব
লাগিব—বাৰে বাৰে কৈছিলোঁ তাইক,
তায়ো ফুলখিনি তোমাক ঘূৰাই দিবলৈ
মান্তি হৈছিল। কিন্তু উ তুং! সেই
ফুলখিনি তাত বা ক’তো নাই। অতি
বহুশজনক কথা! চিতিবাই তাইব
সখিয়েকহঁতকো সুখিলেগৈ — যদিহে
কোনোবাজনীয়ে ধে মা লি তে তা ই ব
কোঠাবপৰা লৈ গ’ল—। কিন্তু নহয়।
যি হওক—এই ফুল চুৰি যে সমুদ্রী-
ৰাক্সে কৰা মাই—সেই কথাত সন্দেহৰ
কোনো থল নাই।”

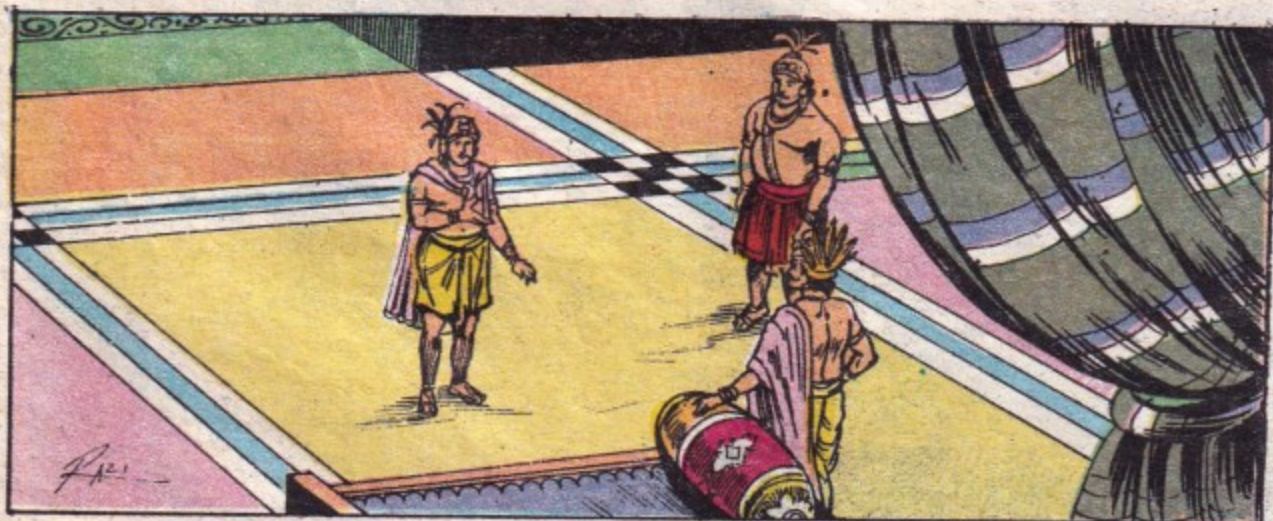
“ঠিক।”

উ তুঙে চিন্তিত মনেবে ক’লে, “সমুদ্রী

ৰাক্স ইয়ালৈ অহাহেঁতেন তাৰ অকল্পনীয়
শক্তিমন্ত্ৰৰ চিন থৈ গ’লহেঁতেন।”

কথাটো মহাৰাজ মাহিনদাকক
যেতিয়া কাবুয়েই কোৱা হ’ল, তেতিয়া
সিংহাসনত বহি থকা মহাৰাজে বহাব-
পৰা পোনদাহে থিয় হৈ কৈ উঠিল,
“কি! কাবুই! তোমাৰ ঘৰবপৰাও পুষ্প-
নোহাৱা হ’ল!” ক্ষন্তেকমাত্ৰ মনে মনে
থকাৰ পাছত মহাৰাজ মাহিনদাকৰে অতি
গহীন কণ্ঠৰে কৈ উঠিল, “সমুদ্রী-ৰাক্সসৰ
বাহিৰে এই বিচিত্ৰ পুষ্প আৰু কাকনো
লাগিছে—?”

সেনাধিপতি দুৰ্জয়মহাদেৱে গুৰুগন্তীৰ
কণ্ঠেৰে কৈ উঠিল, “যদিও অতি
বিভ্ৰান্তিকৰ, তথাপি—এই বিষয়কৰ
ঘটনাৰ মাজত মই উপলব্ধি কৰিছোঁ যে
আমি এতিয়া এক যড়যন্ত্ৰৰ গভীৰত। কিন্তু
আপোনাক কথা দিছোঁ—এই গভীৰ
যড়যন্ত্ৰক মই চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ কৰিম!” [আগলৈ

বুদ্ধ-বুদ্ধি

তথাপি প্রতিজ্ঞাবদ্ধ বিক্রমাদিত্য নদমি।
ডালবপৰা মৃত দেহটো নমাই আনি,
নিরৱে-নিমাতে আৰন্ধ কাৰ্য্য সামৰিবলৈ
ভয়াল-জয়াল মৰিশালিলৈ বুলি গৈ
থাকিল। তেতিয়া শ'টোৰ মাজত থকা
সেই বেতালে কৈ উঠিল, “হে ৰজা
বিক্রম! তোমাৰ ধৈৰ্য্যশীল কাৰ্য্য দেখি
দেৱ-গন্ধৰ্ব-কিন্নৰ-নৰ—সকলো টিয়েই
আশ্চৰ্য্যায়িত হ'ব। কিন্তু—লাভ কি?
তোমাৰ ধৈৰ্য্য, তোমাৰ শৌৰ্য্য-সাহস,
তোমাৰ প্রতিজ্ঞাৰ প্রতি অতুলনীয় নিষ্ঠা
—কিমান কাললৈনো থাকিব? এদিন
নহয়-এদিন বাৰ্ধক্যই তোমাক গ্ৰাস কৰিব
আৰু জগতে তোমাৰ বুদ্ধিহীনতালৈহে
আঙুলিয়াব। মোৰ বক্তব্য—উদয়পুৰৰ
মহাৰাজ সূৰ্য্যসিংহৰ কাহিনী শুনিলেই
তোমাৰ ওচৰত পৰিষ্কৃত হ'ব।” এই বুলি
কৈ, বেতালে পুনৰ ক'বলৈ ধৰিলে:

‘বেতাল-কথা’

উদয়পুৰ মহাবজা সূৰ্য্যসিংহ আছিল অতি শৌৰ্য্য-সাহসী-তথা দয়ালু। ন্যায়-ধৰ্ম পালনৰ যোগেদি ৰাজ্য-শাসন কৰি মহাবাজ সূৰ্য্যসিংহ হৈ উঠিছিল প্ৰজাবৰ্গৰ শ্ৰদ্ধাৰ তথা মৰমৰ ৰজা। মহাবাজ সূৰ্য্যসিংহও প্ৰজাৰ মৰম লভি সুখী আছিল। কিন্তু তেওঁৰ এটি বিশেষ দুঃখ আছিল এয়ে যে—তেওঁ আছিল নিঃসন্তান, ৰাজ-সিংহাসনৰ তথা তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী বোলা কোনো নাছিল তেওঁৰ।

আক এই মহাদুঃখৰ সৈতে যুক্ত হ'ল অন্য এক দুঃখ, বাৰ্ধক্যৰ দুঃখ। বাৰ্ধক্যই তাৰ কৰাল বাহু বিস্তাৰ কৰি, যেনিবা

তেওঁক জৰ্জৰিত কৰিবলৈ বিচাৰিছে। বৰ্ধক্যৰ কাৰণে ই শাসন-কাৰ্য্যতো শিথিলতাৰ আভাস ফুটি উঠিছে। এতিয়া অধিকভাগ শাসন কাৰ্য্য মহামন্ত্ৰীয়েহে চলাইছে, যাৰ ফলত দেশত প্ৰায় অৰাজক অৱস্থাৰ সৃষ্টি হৈছে, চুৰি-ডকাইতি বাঢ়িছে, ঘোচখোৰী ব্যাপক হৈছে—।

এনেতে এদিন তেওঁৰ প্ৰধান মাউতে তেওঁক কুণ্ঠিতভাৱে ক'লেহি, “মহাবাজ! যদি মাৰ্জনা কৰে, কথা এটি নিবেদো!”

“অৱশ্য—অৱশ্য। অসংকোচে কোৱা।”

“মহাবাজ, মোৰ পুত্ৰ প্ৰতাপে গুৰুকুলত বিদ্যাভ্যাস সমাপ্ত কৰিলে। কিন্তু—সি তাৰ কৰ্মজীৱনত আন কোনো কৰ্ম নকৰি এই মাউতৰ কামকে কৰিব বুলি কৈছে। হস্তী-চালনাতো সি অৱশ্যে ইতিমধ্যেই যথেষ্ট দক্ষতা আৰ্জিলে। মোৰ প্ৰাৰ্থনা, প্ৰতাপক মহাবাজে মহাবাজৰ হাতীশালৰ প্ৰধান মাউত হিচাপে লওক।”

মহাবাজে মাউতক ক'লে “এই সামান্য কথাত ইমান আগ-মূৰা ৱাহ যেন হোৱাৰ আৱশ্যকতা কি আছিল?—তোমাৰ ল'ৰাটিক কাইলৈ লৈ আহিবা, হস্তী-চালনাত তাৰ দক্ষতাৰ পৰীক্ষা ল'ম।”

পাছদিনা প্ৰতাপ ৰজাৰ হাতীশাললৈ আহিল। ৰজাৰ হাতীশালত কালমেঘ

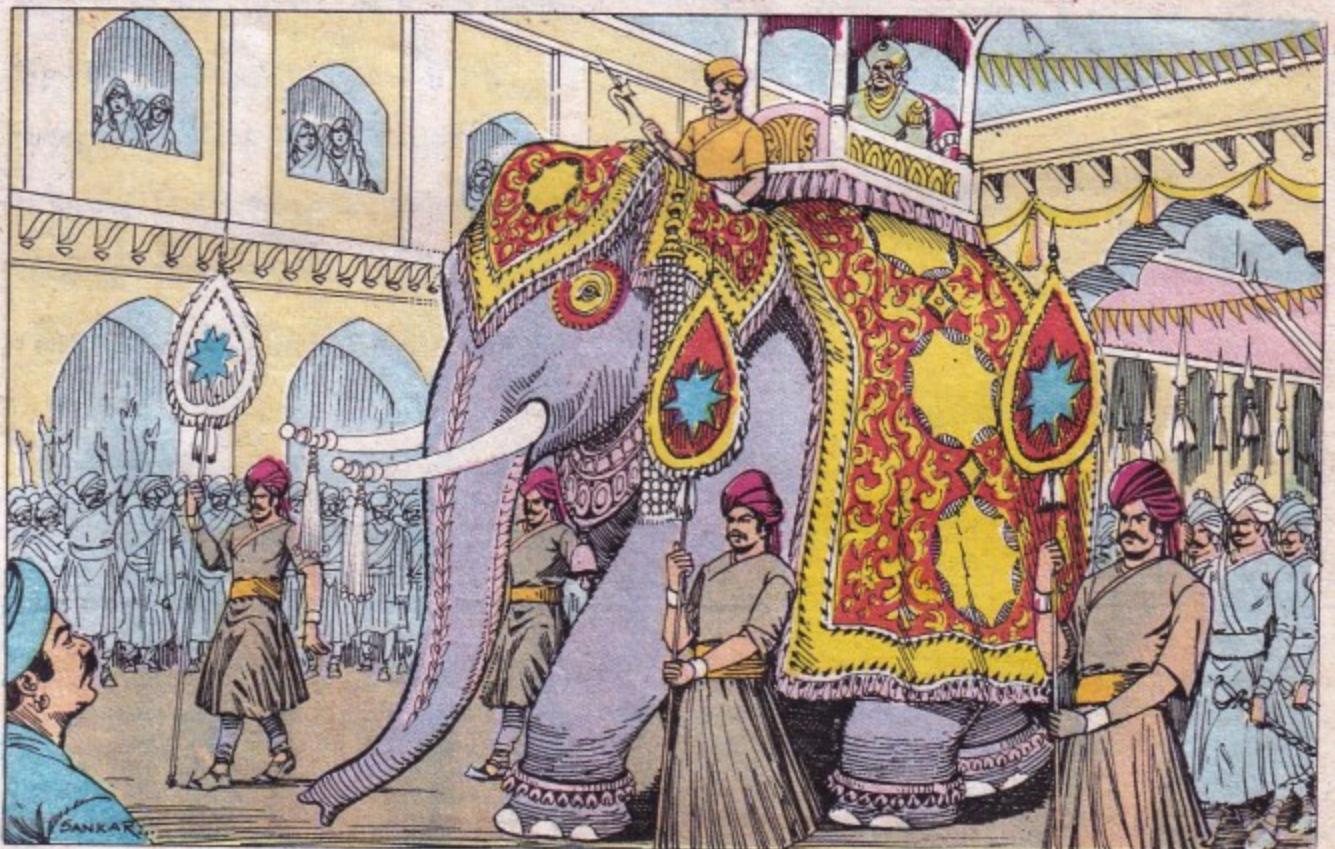
নামৰ এটা বিৰাটদেহী ছবন্ত হাতী আছিল। এই হাতীটোক চলোৱা অতি কঠিন কাম—এই ধাৰণা সকলোটিৰ মনত—অন্ত কি—মহাৰাজৰ মনতো সুদৃঢ়। এই ‘কালমেঘ’ৰ পিঠিত উঠি ৰাজভৱনৰ চাৰিওফালে তিন-চাৰি বাৰমান ঘূৰিব লাগে বুলি মহাৰাজে আদেশ দিলে।

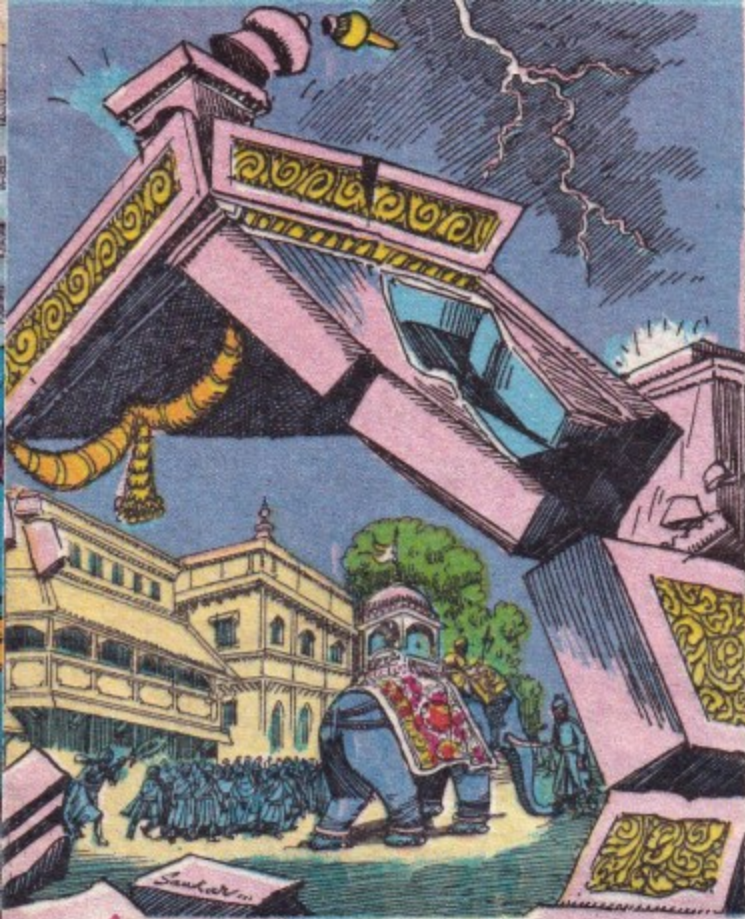
প্ৰতাপে কালমেঘলৈ এথোজ বঢ়োৱাৰ লগে লগেই কালমেঘে ভয়ংকৰ-ভাবে চিঞৰি উঠি তাৰ সৰৱ প্ৰতিবাদ জনালে। কিন্তু প্ৰতাপে কালমেঘৰ এই প্ৰতিবাদ গ্ৰাহ নকৰি তাৰ পিঠিত উঠি বহিল আৰু লাংচিঙেৰে—অৰ্থাৎ গজাকোঁহ বা অংকুশেৰে কালমেঘক প্ৰথমৰেপৰাই

পোনাই ল’লে আৰু ৰাজভৱনৰ চাৰিওফালে কেইপাকমান মাৰি মহাৰাজক তুষ্ট কৰিলে আৰু প্ৰতাপৰ নৈপুণ্যমুগ্ধ মহাৰাজেও প্ৰতাপক তেওঁৰ হাতীশালৰ প্ৰধান মাউতৰ পদত মকবল কৰিলে।

বছৰত এদিনকৈ মহাৰাজ হাতীৰ পিঠিত উঠি নগৰ-পৰিভ্ৰমণ কৰিছিল। এই দিনটো আছিল তেওঁৰ জন্মদিন। সেই দিনা, নগৰৰ বাটে বাটে তোৰণ সজোৱা হৈছিল। মহাৰাজক দৰ্শন কৰিবলৈ বাটৰ ছকাষত লানি পাতি মানুহ বৈ থাকিছিল আৰু মহাৰাজেও কৰ যুৰি প্ৰজাবৰ্গলৈ তেওঁৰ নমস্কাৰ নিবেদন কৰিছিল।

এইবাবে তাৰ কোনো ব্যতিক্ৰম

নহ'ল। মহাৰাজ হাওদাত—অৰ্থাৎ হাতীৰ
পিঠৰ ওপৰস্থিত আসনত—উঠি বহিল
আৰু প্ৰতাপে ধীৰে ধীৰে সেই বিৰাট
আকাৰৰ হাতীটোক চলাই থাকিল।

অলপ সময়ৰ পাছত হঠাৎ আকাশ
অন্ধকাৰ হৈ আহিল, মেঘে গাজিলে,
বিজুলী-টেৰে ক'নিয়ে চতুৰ্দ্দিশ কঁপাই
তুলিলে, মুহূৰ্ত্তঃ বজ্ৰপাত হৈ থাকিল।
প্ৰতাপে তাৰ গজাঙ্কুশেৰে হাতীটোক
সাৱধান কৰিলে। আৰু এনেতে—হঠাৎ
এক বিৰাট বজ্ৰপাতৰ লগে লগে প্ৰকাণ্ড
তোৰণদ্বাৰ এটাও ছৰমুৰকৈ ভাগি পৰিল।
কিন্তু মাউত প্ৰতাপৰ অনবদ্য কুশলতাৰ

ফলত মহাৰাজ কথমপি সেই ভয়ানক
প্ৰত্যক্ষ মৃত্যুৰ হাত সাৰিল।

লাহে-ধীৰে চলি থকা হাতীক মুহূৰ্ত্ততে
বিজুলীগতিৰে চলাব পৰা হস্তী-বিদ্যাক—
বিশিষ্ট হস্তী-চালনাৰ বিদ্যা বুলি কোৱা
হয়। মহাৰাজ সূৰ্য্যসিংহই প্ৰতাপৰ
মাজতো এই গুণ আৰু লগতে অন্যান্য
জ্ঞানৰো স্মৃণ দেখি নিজৰ মনতে তাৰ
শলাগ ল'লে আৰু প্ৰতাপক মুখেৰে ক'লে,
"তোমাক কি লাগে কোৱা। তোমাৰ
মনোমত পুৰস্কাৰ খুজি লোৱা।"

মহাৰাজৰ কথাত প্ৰতাপ দোমোজাত
পৰিল। কি খুজিব? তাৰ মনত একেলগে
তিনিটা বিভিন্ন কথাই মূৰ দাঙিলে।

প্ৰথমটো হ'ল—তাৰ বন্ধু জনাৰ্দনৰ
কথা। জনাৰ্দন আৰু প্ৰতাপ একেলগেই
গুৰুৰুলত অধ্যয়ন কৰিছিল। প্ৰতাপে
বজ্ৰৰ অধীনত কাম পালে, কিন্তু জনাৰ্দনে
বহু চেষ্টা কৰিও নাপালে। গতিকে—
এতিয়া মহাৰাজক কৈ জনাৰ্দনক কাম এটা
দিয়াব পাৰে হয়তো।

দ্বিতীয়টো হ'ল—প্ৰতাপই তৰ
চুবুৰীয়াৰ ঘৰত ডকাইতি হ'ল আৰু
ডকাইতহঁতে সৰ্বস্ব লুট কৰি লৈ গ'ল।
কিন্তু ৰাজকৰ্মচাৰীহঁতে এই ঘটনাত আৰ্থিক
সহায়তা নিদিলে। চুবুৰীয়াক এতিয়া

সহায় কৰাটো—মানৱ-ধৰ্ম।

তৃতীয় বিষয়টো হ'ল—তাৰ গুৰুস্থানীয়
—কঠিন বেমাৰৰ কবলত পৰি থকা
সুধৰ্মক ৰাজবৈদ্যৰদ্বাৰা চিকিৎসা কৰাই
হয়তো ভাল কৰি তুলিব পৰা যায়।—কিন্তু
কাৰ বাবে মহাৰাজৰপৰা অনুগ্ৰহ ল'ব?

কণ্ট-নকণ্টকৈও কথাখিনি কোৱাত—
মহাৰাজ কিঞ্চিত আচৰিতেই হ'ল।
প্ৰতাপে নিজৰ কাৰণে কোনো ধৰণৰ
উপহাৰ-পুৰস্কাৰ ধন-সোণ বিৰচা নাই,
বিচাৰিছে কেৱল আনৰ কাৰণে!

মহাৰাজে প্ৰতাপক ক'লে, “তোমাৰ
তিনিওটি ইচ্ছায়েই সমূচিত। কিন্তু তুমি
নিজেই কোৱা কোনটো তোমাক লাগে।”

প্ৰতাপে ক'লে, “মহাৰাজ, ৰাজকৰ্মচাৰী-
হঁতৰ মাজত ভোট-ভাব লোৱাৰ প্ৰৱণতা
বৰ বাঢ়িল। এইচাম ঘোচখোৰ কৰ্মচাৰীক
জোখে-জোখাৰে দণ্ড বিধান কৰিলেহে
দেশৰ তথা আপোনাৰ প্ৰজাবৰ্গৰো
যথেষ্ট মংগল হ'ব।”

এই কথা শুনি মহাৰাজ সূৰ্য্যসিংহ
অতি প্ৰসন্ন হ'ল আৰু তেওঁ ক'লে, “সমগ্ৰ
জীৱনকাল ধৰিয়েই মোক এই চিন্তাই
খুলি খুলি খাইছিল যে মোৰ মৃত্যুৰ পাছত
—কোন? কোন হ'ব মোৰ উত্তৰাধিকাৰী?
আজি মই সেই চিন্তাৰপৰা মুক্ত হ'লোঁ।
মই অনতিবিলম্বে তোমাৰ ৰাজ্যাভিষেক
সম্পন্ন কৰিম আৰু তোমাকেই মই মোৰ

উত্তৰাধিকাৰীৰূপে ঘোষণা কৰিম।”

এই কাহিনী কোৱাৰ অন্তত বেতালে বিক্ৰমাদিত্যক ক’লে। “হে ৰাজন্! এক অতি সামান্য মাউতক ৰজা-সিংহাসন অৰ্পণ কৰি মহাৰাজ সূৰ্য্যসিংহই বুদ্ধিহীনৰ দৰে কাম কৰা নাছিলনে? তেওঁৰ এই কাৰ্য্য অনুচিত নাছিলনে? মাউতৰ ল’ৰা মাউত —প্ৰতাপ যে আছিল নিচেই অল্পবুদ্ধি থকা, তাৰ মনৰ ইচ্ছাবোৰেই তাৰ প্ৰমাণ। সেইবোৰ ইচ্ছা যে তাৰ ক্ষমতাৰ বাহিৰ —সি বুজি পাব লাগিছিল। একালৰ বিবেচক ৰজা সূৰ্য্যসিংহৰ এনে মতিভ্ৰম-মূলক অবিবেচনাৰ কাৰণে তেওঁৰ বাৰ্ধক্যেই দায়ী বুলি ভবাৰ থল নাই। মোৰ এই প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ জানিও যদি সঠিককৈ নিদিয়া, তোমাৰ মূৰ ফাটি চাৰিফাল হ’ব।”

বেতালৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত বিক্ৰমাদিত্যই ক’লে, “কথাতে বোলে—হস্তীৰো পিছলে

পাও, সজ্জনৰো বুৰে নাও। কিন্তু মহাৰাজ সূৰ্য্যসিংহৰ ক্ষেত্ৰত তে নে বোৰ বচন প্ৰযোজ্য নহয়। মহাৰাজে প্ৰতাপক উত্তৰাধিকাৰীৰূপে মনোনীত কৰাত তেওঁৰ বুদ্ধিহীনতা বা বাৰ্ধক্যও দায়ী নহয়। তেওঁৰ এই কাৰ্য্যত আছিল পৰম বুদ্ধিমত্তা তথা বিচক্ষণতাৰ প্ৰকাশ। এগৰাকী ৰজাৰ মাজত যিবোৰ মহৎ গুণ থাকিব লাগে, প্ৰতাপৰ মাজত সেইবোৰ গুণ— উপস্থিত বুদ্ধি, মানৱৰ কাৰণে প্ৰেম আৰু লগতে, দুৰ্নীতিৰ মূলোচ্ছেদৰ আন্তৰিক ইচ্ছা আদিৰ প্ৰকাশ দেখা পায়েই মহান বৃদ্ধ মহাৰাজ সূৰ্য্য সিংহ দেৱে সেই সুবিবেচিত সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিছিল। বৃদ্ধ-বুদ্ধি হ’ল পৰিপক্ব বুদ্ধি।”

ৰজা বিক্ৰমাদিত্যৰপৰা এই সহৃদয় শুনিয়েই বেতাল বিজুলীগতিৰে পুনৰ সেই গছজোপাৰলৈ উভতি গ’ল আৰু গছৰ ডালত পুনৰ ওলমি থাকিল। [কল্পিত

চান্দমামাৰ বিচিত্ৰ সম্বাদ

আমুত নিগনি!

চীনৰ জিয়াংসু প্ৰদেশৰ গুৱাং জিয়াং গাঁৱৰ হং হং জিয়া নামৰ তিব্বতী এগৰাকীৰ যি নিগনি-নিগ্ৰহ হৈছিল, সেয়া হ'ল: এদিন যেতিয়া তেওঁ টোপনিত লাল-কাল, তেতিয়া এটি নিগনি তেওঁৰ মুখৰ ভিতৰলৈ সোমাই পৰিল। তেওঁ আতঁনাদ কৰি উঠাত গিৰিয়েক সাৰ পাই চাকি জ্বলাই কি হ'প বুলি ইফালে-সিফালে চাই—ঘৈণীয়েকৰ মুখত নিগনি এটাৰ নেজ দেখাপাই—নিগনিটোক উলিয়াবলৈ চেষ্টা দিলে। কিন্তু নিগনিটো সোমালগৈ চিধাই মহিলাগৰাকীৰ পেটৰ ভিতৰলৈ। আমঠু, অৰ্থাৎ পাকস্থলীকে পালেগৈ। গিৰিয়েকে নিগনিখাতী ঘৈণীয়েকক গাঁৱৰ ডাক্তৰৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল, ডাক্তৰে চাই-চিঁতি আন্দাজে-মুন্দাজে ইনজেকছন এটি দিলে আৰু কেইবাবিধো দৰৱ। মহিলাৰ মতে: নিগনিটো তিনিদিন ধৰি তেওঁৰ পেটৰ ভিতৰত জীয়াই আছিল। পাছত—কি হ'ল আৰু ক'ব লাগিছেনে? মৰি মল হৈ ওলাল!

আকামৰ বিশ্ব-ৰেকৰ্ড

কিনো? আন একো নহয়, ছিগাৰেট—ছিগাৰেট! এওঁৰ নাম জিম। এওঁ এটা এটাকৈ নহয়, একেলগে ১৫৫ ডাল ছিগাৰেট মুখত গুঁজি লৈ একেলগে ধোৱা খোৱা হৈছে! এই কৰ্মটি এই মানুহজনে কেতিয়া কৰিলে? আ মে ৰি কা ত অমুষ্টিত 'ধূমপানবিহীন' দৰস'ত! এয়ে বোলে ধূমপানৰ বিশ্ব-ৰেকৰ্ড!

কামৰ বিশ্ব-ৰেকৰ্ড

২ বছৰীয়া ল'ৰায়ে বিশ্ব-ৰেকৰ্ড কৰিলে! আমেৰিকাৰ ছান্টিয়াগোৰ নও বছৰীয়া অগাষ্টিন অ'ৰটিজক বিশ্বৰ কনিষ্ঠতম পাইলট—অৰ্থাৎ উৰাজাহাজৰ চালক হিচাপে খ্যাতিৰ মুকুট পিন্ধোৱা হৈছে। অ'ৰটিজে যোৱা অকট'বৰ মাহত এককভাবে উৰাজাহাজ এখন নিৰ্বিঘিনিবে চলাইছিল!

শতবৰ্ষীয়া ভগ্নীদ্বয়ৰ আত্মজীৱনী!

নিউৱৰ্কৰ এলিজাবেথ ডিলানি আৰু ছাৰা ডিলানি নামৰ শতবৰ্ষীয়া ভগ্নীদ্বয়ে যি আত্মজীৱনী লিখি উলিয়াইছে, এদিনতে সেই আত্মজীৱনীমূলক গ্ৰন্থ আমোৰিকাত 'বেস্ট ছেলাৰ' হৈ উঠিল। গ্ৰন্থখনৰ নাম হ'ল—'ছাভিং আৱাৰ ছে' (তোমাৰ ক'বলগা): ডিলানি ভগ্নীদ্বয়ৰ প্ৰথম শতবৰ্ষ ও, শিক্ষিকা ছাৰাৰ বয়স মাত্ৰ ১০৪ আৰু ডেনটিষ্ট এলিজাবেথৰ মুঠেই ১০২। তেওঁলোকৰ শৰীল-স্বাস্থ্য এভিয়াও অটুট, আৰু—আৰু অন্ততঃপক্ষে ২০ বছৰলৈ জীয়াই থকাৰ আশা কৰিছে তেওঁলোকে।

কেলপনীয়া-খেহনেজীয়া

একাস্থৰ চিদাস্থৰৰ ওচৰলৈ গ'ল, কামটো তাক লাগে বুলি ক'লে। চিদাস্থৰে সুধিলে, “কোৱাচোন বাক, হাত এই পাঁচটা আঙুলিৰ মাজত কোনটো ডাঙৰ?”

“মাজৰটো।” একাস্থৰে ক'লে।

“নহ'ল। আটাইকেটা আঙুলিৰ বয়স একেই।” চিদাস্থৰে একাস্থৰক চুৰা-খোলা কৰিলে। তাৰ পাছত সি তাৰ বাঁও হাতখন দাঙি ধৰি একাস্থৰক পুনৰসুধিলে, “এইখন হাতৰ কোনটো আঙুলি চুটি?”

একাস্থৰে কৈ উঠিল, “আটাইকেটা আঙুলিৰ বয়স একেই।”

“এ—ন্ নহয়, কেঞা।” চিদাস্থৰে ক্ষান্তেকমান বৈ পুনৰ ক'লে, “কোৱা, এই কথাৰপৰা তুমি বুজিলা।”

“তোমাৰ ইয়াত মোৰ চাকৰি নহ'ব।” একাস্থৰে পট্টকৈ কৈ দিলে।

“ভুল!” মুচুক কৰে হাঁহি মাৰি চংকৰা চিদাস্থৰে একাস্থৰক ক'লে, “তুমি কেলপনীয়াই আজি এই ক্ষণৰেপৰাই মোৰ দোকানত কামত লাগি যাব পাৰা।”

একাস্থৰে মূৰ জোকাৰি জোকাৰি স্পষ্টকৈয়েই চিদাস্থৰক ক'লে, “তোমাৰ দৰে বান্দৰ-মগজুৱা শিয়ালবুধীয়া খেহনেজীয়াৰ ওচৰত কাম কৰাতকৈ দেখোন মাগি খোৱাও ভাল হ'ব।” এই বুলি কৈ মাটিত থুৱাই একাস্থৰ তাৰপৰা গুচি গ'ল।

চান্দ মা মা ক্ৰোড়পত্ৰ - ৬৩

ভাৰতৰ পশু-পক্ষী

ভাৰতত পাবসাব বুলবুল

ভাৰতৰ একমাত্ৰ মহাকাশ ভ্ৰমণ-কাৰী বাকেশ শৰ্মাই 'মহাশূন্যবপৰা' দেখাত সৰাতোকৈ সুন্দৰ হ'ল ভাৰতবৰ্ষ' বুলি কৈছিল যেতিয়া, তেতিয়া বহুতেই কিজানি কবি মহম্মদ ইকবালৰ 'ছাৰে জহাঁছে আছা, হিন্দুস্তাঁ হমাৰা—কো মনত পৰিছিল। ইকবালৰ এই গীতটিৰ দ্বিতীয় শাৰী হ'ল: 'হাম বুলবুলায়ে ইছ'কিয়েহ গুলিস্তাঁ হমাৰা (আমি এই বাগিচাৰ বুলবুল)। তেওঁ ভাৰতৰ অধিবাসীসকলক 'বুলবুল' বুলি অভিহিত কৰিছিল কিয়? ভাৰতৰ কোনো বাগ-বাগিচায়েই অৱশ্যে বুলবুলবিহীন নহয়।

কোৱা হয় যে—ভাৰতীয় বুল-বুল চৰায়ে গীত নাগায়, পাবসাব বুল বুলে হে গায়। তথাপি—

ভাৰতীয় বুলবুলৰ নামও 'হাজাৰদাস্তাঁ' (সহস্ৰ-তান। অন্যতম মোগল-সম্ৰাট জহাঁগীৰৰ পত্নী নূৰজহাঁই পাবসাবপৰা বুলবুল চৰাই অনাইছিল, যিবোৰ বুলবুলক আমি আজিও আজিও 'কান্দীৰত আক সেইবোৰ অকলৰ পৰ্বতীয়া ঠাইতো দেখা পাওঁ। এইবোৰও বুলবুল হ'ল বগা গাল থকা, গা-ব বৰণ, কপিলা আৰু ক'লা মূৰৰ বুলবুল।

সাধাৰণ প্ৰজাতিৰ মূৰৰ জঁ, ডিঙি আৰু ফিচা হয় ক'লা আৰু দেহ মটীয়া বগা। ফিচাৰ আৰম্ভৰ ঠাইডোখৰ গাঢ় বঙা বৰণৰ, কিন্তু ৰাজহাড়ৰ আগ বা টিকাৰ ফালে বগা। দেহৰ ওপৰৰ ভাগ কপিলা আৰু তলৰ ভাগ বগা। বঙা বুলবুলক চিপাহী বুলবুল বুলি কোৱা হয়।

বুলবুল চৰাই ঘোৰপাতি থাকে আৰু সদা-সৰ্বক্ষণেই কাজিয়া-কন্দল কৰে। কিন্তু সিহঁতৰ ঘৰ-দুৱাৰ—অৰ্থাৎ বাহবোৰ একেবাৰে ফু মাৰি ভাত খাব পৰা। আমাৰ কিমানেনো ঘৰ-দুৱাৰবোৰ ফু মাৰি ভাত খাব পৰা কৰি ৰাখিব পাৰোঁ?

ভাৰতৰ আধুনিক চিত্ৰশিল্পী

অমৃতা শেৰ-গিল

এক অনন্য প্ৰতিভা—যি প্ৰতিভা নো ফুলোতেই মৰহি গ'ল—মাত্ৰ ২৯ বছৰৰ ডেওনাত ভৰি দিয়েই ; কিন্তু যি গৰাকীয়ে তেওঁ থৈ গ'ল ভাৰতৰ চিত্ৰশিল্পৰ ক্ষেত্ৰত এক মহান স্ৰোতধাৰা—সেই গৰাকী ফুলিও হুফুলা চিত্ৰশিল্পীৰ নাম হ'ল—অমৃতা শেৰ-গিল।

অমৃতা আছিল উমৰাওসিং শেৰ-গিলৰ কন্যা। উমৰাও আছিল বজা খিতপীয়া জমিদাৰ। তেওঁৰ পত্নী মেৰি আছিল হাংগাৰি দেশৰ। উমৰাও আছিল সংস্কৃত, ফাৰ্ছি আদি অগ্ৰাণ্ণ ভাষাতো সুপণ্ডিত। ১৯১৩ চনত বুডাপেস্টত অমৃতাই জন্মগ্ৰহণ কৰিছিল।

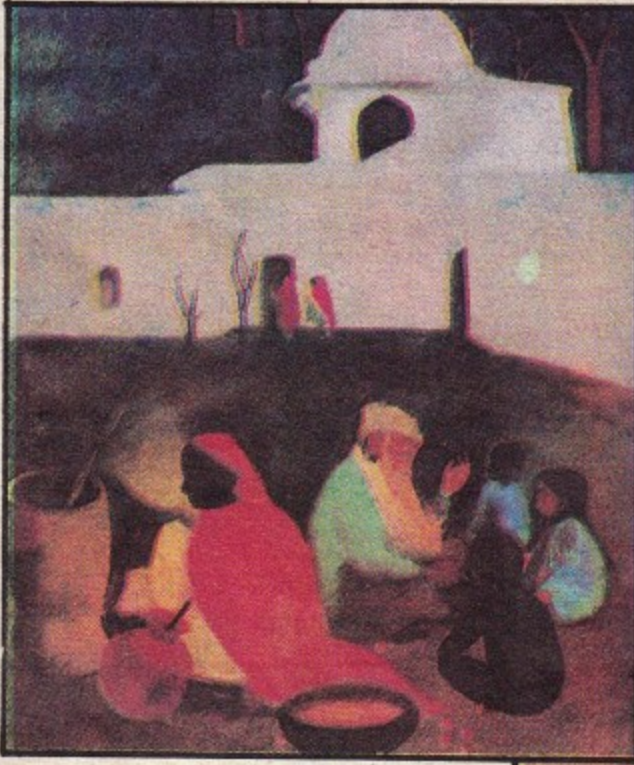
হাংগাৰিদেশত ভ্ৰমি থাকোঁতেই চিত্ৰশিল্পৰ প্ৰতি অমৃতাৰ আকৰ্ষণৰ উন্মেষ হৈছিল। ১৯২১ চনত অমৃতাৰ পিতৃ-

মাতৃয়ে অমৃতাক ভাৰতলৈ লৈ আহিল। তেওঁলোক তেতিয়া ছিমলাত আছিল। ইয়াতে অমৃতাৰ শিল্পীমন অধিক পূৰ্ব হৈ উঠিল, শিল্প-বীক্ষা হৈ উঠিল প্ৰথৰ। কিন্তু অমৃতাৰ মাতৃ-পিতৃয়ে তমৃতাক ইতালিদেশৰ-ফ্লোৰেন্স নগৰলৈ পঠালে শিক্ষাৰ কাৰণে। কিন্তু পাহত-অমৃতা পুনৰ ছিমলালৈ আহিল আৰু চিত্ৰাংকণত আত্মনিয়োগ কৰিলে।

চিত্ৰাংকণলৈ অমৃতাৰ ধাউতি দেখি পিতৃ মাতৃয়ে অমৃতাক পাৰীলৈ (পেৰিছলৈ) পঠালে।

কিন্তু পাৰীত, তথা ইঅ'বোপত থাকোঁতেই অমৃতাই ভাৰতীয় চিত্ৰকলাৰ প্ৰতি অধিকভাৱে আকৃষ্ট হৈ থাকিল। অজন্তাৰ গুহাচিত্ৰৰ ওচৰ চাপিবপৰা কোনো চিত্ৰশিল্প তেওঁ ইঅ'বোপৰ বিখ্যাত প্ৰখ্যাত ম্যুজিয়ামে-ম্যুজিয়ামে ঘূৰিও দেখা নাপালে।

অমৃতা পুনৰ ভাৰতলৈ উভতি আহিল আৰু ভাৰতীয় বিষয়-বস্তুক অৱলম্বন কৰি, ভাৰতীয়

জীৱন-ধাৰাৰ আলমত তেওঁৰ চিত্ৰশিল্পৰ দক্ষতা পৰিস্ফুট কৰি থাকিল।

১৯৩৮ চনত তেওঁ পুনৰ ইঅ'ৰোপলৈ গ'ল আৰু তাত এগৰাকী হাংগেৰীয়ক বিয়া কৰালে। তাৰ পাছৰেপৰাই অমৃত্যুৰ চিত্ৰশিল্পই অকস্মাৎ ইঅ'ৰোপীয়া ধাৰালৈ গতি ল'লে। কিন্তু ১৯৩৯ চনত গিৰিয়েককো লগত লৈ অমৃত্যু পুনৰ

ভাৰতলৈ আহিল আৰু এইবাৰ একান্ত মনে ভাৰতীয় জীৱনধাৰাকে একমাত্ৰ উপজীব্য হিচাপে লৈ তেওঁ চিত্ৰ সৃষ্টিত মনোনিবেশ কৰিলে।

দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে অমৃত্যু গুৰুতৰ অসুস্থ হৈ পৰিল আৰু তেওঁৰ চিত্ৰ-বাৰে বাৰে বাধাপ্ৰাপ্ত হ'ল। ১৯৪১ চনত অমৃত্যু অমৃত্যুদামলৈ গুচি গ'ল।

চিত্ৰপ্ৰেমী সকলে অমৃত্যুৰ চিত্ৰ-সৃষ্টিৰ মাজত বাস্তৱতাৰ সৈতে স্বপ্নৰো সংমিশ্ৰণ দেখা পায়। অমৃত্যুৰ সৃষ্ট মানৱ-মানৱী অতি জীৱন্ত; কিন্তু তথাপি বাস্তৱ নহয় যেন লাগে। নব্য ধাৰালৈ উৎসুক চিত্ৰ শিল্পী সকলৰ বাবে অতীতম মহান আদৰ্শ হ'ল অমৃত্যু শ্বেৰ-গিল।

জা নো নে ?

১. কোন দিনক 'বিশ্ব-পৰিবেশ দিবস' ৰূপে উদ্‌যাপন কৰা হয় ?
২. নাগাজুঁন সাগৰ মথাউৰি কোনখন নৈৰ ওপৰত নিৰ্মিত ?
৩. তিনিশ পঞ্চাছ বছৰৰ আগেয়ে কোনে টাজমানিয়া আৰু নিউ জিল্যাণ্ড আধিকাৰ কৰিছিল ?
৪. ইংলিছ চ্যানিল সাঁতুৰি অতিক্ৰমকাৰী প্ৰথম ভাৰতীয় কোন ?
৫. এপ্ৰিলৰ ১২ তাৰিখ ১৯৬১ চন আৰু জুলাইৰ ২১ তাৰিখ ১৯৬৯ চন—এই দিন দুটাৰ গুৰুত্ব কি ?
৬. হিন্দুৰ ধন-দেৱতা কুব্জৰ পৌৰাণিক নগৰৰ নাম কি ?
৭. ভাৰতক যেনেকৈ 'ইণ্ডিয়া' বুলি কোৱা হয়, ফৰমোজাৰও তেনেকুৱা নাম আছেনে ?
৮. এগৰাকী ৰোমীয় সম্ৰাটৰ এজন ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰনি মাহুহ আছিল। সেই সম্ৰাটৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰনি মাহুহজনৰ নাম কি ?
৯. ছুমো মালয়ুঁজ চাবলৈ ক'লে যাব লাগে ?
১০. এখন ভাৰতীয় ৰাজ্যত 'ভাওনাক 'তামাচা' বুলি কোৱা হয় ক'ত ?
১১. পৃথিৱীৰ কোনখন দেশত আটাইতকৈ অধিক মোটৰগাড়ী নিৰ্মিত হয় ?
১২. ভাৰতীয় ঔষধ-বিজ্ঞানৰ প্ৰথম পাঠ্যগ্ৰন্থৰ নাম কি ?
১৩. হোমিঅ'প্যাথি চিকিৎসা-বিজ্ঞানৰ প্ৰতিষ্ঠাতা কোন ?
১৪. পৃথিৱীৰ দ্বিতীয় দীৰ্ঘতম সাগৰ-বালি ভাৰতৰ ক'ত অৱস্থিত ?
১৫. আধুনিক দিনৰ প্ৰথম অ'লিম্পিক ক'ত আৰু কেতিয়া অনুষ্ঠিত হৈছিল ?
১৬. দক্ষিণ ভাৰতীয় কোন বাণ্যবস্ত্ৰ উত্তৰ ভাৰতৰ ছেহনাই বা ছানাইৰ দৰে ?

উত্তৰ

১. ৫ ডিচেম্বৰ	২০	১. ফিৰোজাবাদ	১০
২. কামৰূপ	২১	২. ইণ্ডিয়া	১১
৩. ব্ৰিটিছ	২২	৩. ইণ্ডিয়া	১২
৪. প্ৰমথ	২৩	৪. ইণ্ডিয়া	১৩
৫. ইণ্ডিয়া	২৪	৫. ইণ্ডিয়া	১৪
৬. কামৰূপ	২৫	৬. ইণ্ডিয়া	১৫
৭. ইণ্ডিয়া	২৬	৭. ইণ্ডিয়া	১৬
৮. ইণ্ডিয়া	২৭	৮. ইণ্ডিয়া	১৭
৯. ইণ্ডিয়া	২৮	৯. ইণ্ডিয়া	১৮
১০. ইণ্ডিয়া	২৯	১০. ইণ্ডিয়া	১৯
১১. ইণ্ডিয়া	৩০	১১. ইণ্ডিয়া	২০
১২. ইণ্ডিয়া	৩১	১২. ইণ্ডিয়া	২১
১৩. ইণ্ডিয়া	৩২	১৩. ইণ্ডিয়া	২২
১৪. ইণ্ডিয়া	৩৩	১৪. ইণ্ডিয়া	২৩
১৫. ইণ্ডিয়া	৩৪	১৫. ইণ্ডিয়া	২৪
১৬. ইণ্ডিয়া	৩৫	১৬. ইণ্ডিয়া	২৫

দেশভক্তিৰ পুৰস্কাৰ

সুবাহু আছিল নামতো আৰু কামতো সুবাহু। সুবাহুৱে কৰিব নোৱৰা কাম প্ৰায় নাই বুলিয়েই ক'ব পাৰি। সুবাহু আছিল দেখাত সুন্দৰ, গুণতো গুণধৰ। সুবাহুৰ ইচ্ছা—সি বজাৰ অধীনত—দেশৰ হকে সৈনিক হ'ব, দেশৰক্ষা কৰিব! কিন্তু তাক তুলি-তালি ডাঙৰ-দীঘল কৰা তাৰ আইতাকে সেইটি হ'বলৈ নিদিব।

আইতাকে ক'ব: এই পিখিমীত তই বিনে মোৰনো আৰু কোন আছে? তোক এৰি থাকিব নোৱাৰি ঐ বোপা। আৰু—চিপাহীৰ কাম কৰা মানেই শত্ৰুৰ মুখামুখি হোৱা। সেইবোৰ নহৈছে। ঘৰৰ ল'ৰা ঘ'তে থাক—খা-শো—বচ।”

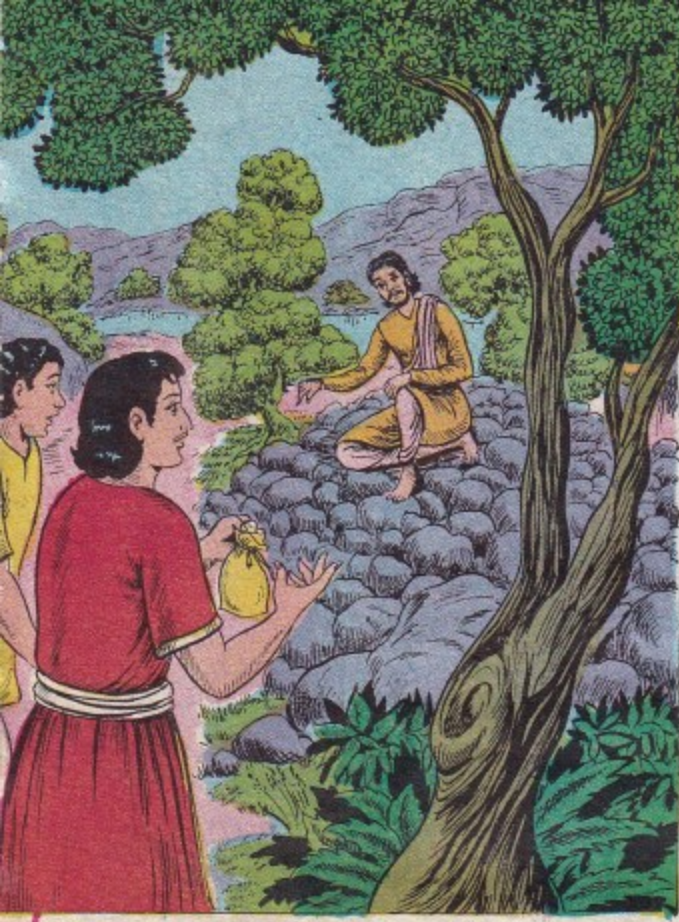
তাৰ পাছত—এ দিন আইতাক ঢুকাল। সুবাহুৱে কান্দিলে-কাটিলে।

আৰু—কিছুদিনৰ অন্তত এদিন সুবাহুৱে মনস্থিৰ কৰি দেশৰ সৈন্য দলত নাম লগাবলৈ ৰাজধানীলৈ বুলি খোজ ল'লে।

ৰাজধানীলৈ যাওঁতে বিৰাট অৰণ্য এডৰা পাৰ হৈ যাব লাগে। গতিকে সুবাহুৱে নিৰ্ভয়ে-নিডবে অৰণ্যৰ মাজেদি গৈ থাকিল। হঠাৎ তাৰ কাণত পৰিল এটা উচ্চ শব্দ—‘ব’বা’!”

তাৰ পাছত সেই কণ্ঠই আকৌ কৈ উঠিল, “যিখন ভৰি খোজ দিবলৈ দাঙিছা, সেইখন ভৰি তেনেকৈয়েই দাঙি থাকা, মাটিত নথ'বা।”

সুবাহুৱে এখন ভৰিৰ ওপৰত থিয় হৈ ঘূৰি চালে। কিছু আঁতৰত, এটা টিলাৰ ওপৰত, দেখাত কুকুৰ মানুহ এজনক থিয় হৈ থকা দেখা গালে সুবাহুৱে।

মানুহজনে সুবাহুক ক'লে, “তুমি তোমাৰ দাঙি ধৰা ভৰিখন য'ত থ'বা ঠিক তাতেই এটা পকুৱা আছে। পকুৱাটোয়ে তোমাৰ ভৰিৰ চেপা খাই মৰিব বুলি জানি তয়ত আৰ্তনাদ কৰি উঠা মই শুনিছোঁ। আৰু তাৰ আৰ্তনাদেৰে মোৰ মন কুমলিল।”

সুবাহুৱে তললৈ চাই তাৰ ভৰিৰ ঠিক তলৰ ফালেই সঁচাসঁচিকৈ পকুৱা এটা মাটিত পৰি থকা দেখা পালে।

“এই কথা বিশ্বাস কৰা টান বে— তুমি পকুৱাৰ আৰ্তনাদো কাণেৰে শুনিছা।”

এই কথাৰ উত্তৰত কুকুপ মানুহজনে

ক'লে, “মোৰ নাম ধনি—মানে—ধনি। মই ক্ষীণতকৈও ক্ষীণ শব্দ শুনিব পাৰোঁ।”

সুবাহুৱে ক'লে, “হয়নে ? ঠিক আছে, তেনেহ'লে তুমিও মোৰে সৈতে ৰাজধানীলৈ ব'লা। তুমিও ৰজাৰ ৰক্ষীদলত থাকি দেশৰ সেৱাত ভাগ ল'ব পাৰিবা।”

সুবাহুৰ কথাত ধনি সন্মত হ'ল আৰু তেতিয়াই ৰাজধানীলৈ বুলি ৰাওণা হ'ল।

ছপৰীয়াৰ পৰতে ছয়ো তৃষ্ণাৰ্ত হৈ ইফালে-সিফালে পানী বিচাৰি চাবলৈ ধৰিলে। তাত কেৱল শিলাময় টিলাৰ বাহিৰে সিহঁতে আন একো দেখা নাপালে। কিন্তু ঠিক তেতিয়াই কোনোবাই কৈ উঠিল, “এতিয়া থিয় ব'দ। ইয়াত অলপ জিৰণি লোৱাহি।”

তাত থকা যিজন মানুহে এই কথা সিহঁতক ক'লে, সেই মানুহজন দেখাত আছিল ধনিতকৈও কুকুপ। যি কি নহওক, এই মানুহজনে দিয়া খোৱা-পানীৰে সিহঁতে পিয়াহ পলুৱালে।

মানুহজনে ক'লে, “তোমাৰ কঁকালৰ খোচনিত যে ধনৰ মোনাটি খুচি থৈছা— সেই মোনাটো খুলি গ'ল—ধন থি নি তললৈ পৰিবৰ হ'ল।”

সুবাহুৱে এই কুকুপক সুধিলে, “এই ধনৰ মোনা কেনেকৈনো দেখা পালো ?”

“মোৰ নাম হ’ল—দৃষ্টি। মই যেই কোনো ঠাইত থকা যেই কোনো বস্তু যেই কোনো অৱস্থাতে নাথাকক—সহজেই দেখা পাওঁ। ‘দৃষ্টিয়ে ক’লে।

আক তাৰ পাছত—সুবাহুৰ আমন্ত্ৰণত দৃষ্টিও ৰাজধানীলৈ বুলি আগ বাঢ়িল। দেশৰ সেৱাত দৃষ্টিৰ বৰঙনি হ’ব নিশ্চয়—অসাধাৰণ।

তিনিও গৈ থাকিল। গৈ গৈ সিহঁত যেতিয়া উপত্যকা এটা পালেগৈ, তেতিয়া ধনিয়ে কৈ উঠিল, “ৰ’বা; বাঘৰ আৱাজ!”

আক লগে লগে বিৰাট বাঘ এটাই এই তিনিও লৈ লক্ষ্য কৰি জঁপ মাৰি মাৰি দিলে। কিন্তু চকুৰ পচাৰতে আন এটা প্ৰচণ্ড কাণ্ড ঘটিল। ক’ৰবাৰপৰা কোনোবাই বিৰাট শিল এচটা বাঘটোলৈ দলিয়াই দিয়াত বাঘটো তললৈ বাগৰি পৰিল আক তেজেৰে লুহুৰি-পুহুৰি হৈ ছটফটাই থাকিল।

তিনিও বিস্ময়ত ডুব গ’ল। সুবাহুৰে সামান্য আঁতৰত কঁটীয়া বজ্জকহেন মানুহ এজনক থিয় হৈ থকা দেখা পালে। সুবাহুৰে কঁটীয়াক ক’লে, “দেখাত তেনেই নিৰ্বলী। পিছে—ইমান বিৰাট শিলচটা বাঘটোলৈ দলিয়ালানো কেনেকৈ?”

কঁটীয়াই হা-হাকৈ হাঁহি হাঁহি ক’লে,

“কেনেকৈ—? চকুৰ ইচ্ছাৰে। হাতেৰে নদঙাকৈও মাত্ৰ চকুৰ ইচ্ছাৰে যিকোনো যেইকোনো প্ৰাণীৰ ওপৰলৈ দলিয়াব পৰা ক্ষমতা মোত আছে। মোৰ নাম—শক্তি।”

“তে নে হ’লে—আ মা ৰ ল গ ত তোমাকো লৈ যাবই লাগিব।” সুবাহুৰে শক্তিক দেশৰ ৰক্ষাৰ কথাৰে প্ৰভাৱিত কৰি ৰাজধানীলৈ যাবলৈ সন্মত কৰালে।

তাৰ পাছত—চাৰিও গৈ গৈ সঁজ লাগি ভাগোঁ ভাগোঁ হোৱাৰ সময়ত—এটা ওখ পাহাৰৰ নামনি পালেগৈ। এই পাহাৰত এটা আওপুৰণি ছুৰ্গ আছিল। সিহঁতে বাধ্যত পৰি ৰাতিছোৱা সেই

হুৰ্গতে কটাৰ বুলি স্থিৰ কৰিলে।

কিন্তু হুৰ্গৰ ছুৱাৰখন বন্ধ থকাত
সুৰাহুৱে ছুৱাৰত ধৰি ধকি য়ালে।
'দৃষ্টি'য়ে বন্ধ ছুৱাৰৰ মাজেদিও হুৰ্গৰ
ভিতৰৰ ফালে দেখা পালে। দৃষ্টিয়ে
দেখিলে যে—এটা অতি বুঢ়া ৰাক্ষসে
তাৰ কৃত্ৰিম নখ আৰু শিং এযোৰ পিন্ধি
হুৰ্গৰ ছুৱাৰৰ ফালে আগুৱাই আহিব
ধৰিছে আৰু ক'ব ধৰিছে : কোন অ'—?
মোৰ মৰমৰ ল'ৰাটোক"—

দৃষ্টিয়ে কথাটো কোৱাত সুৰাহুৱে
ক'লে, "আহক ৰাক্ষস, আমি মানুহে
কৰিব নোৱৰা কাম নাই।" তাৰ পাছত

সুৰাহুৱে হুৰ্গৰ ছুৱাৰত জোৰেৰে ধকিয়াই
থাকি চিঞৰি চিঞৰি ক'লে, "আপুনি
দৈত্য হওক দানহ হওক—ছুৱাৰ খোলাক।
আপোনাৰ মৰমৰ ল'ৰাটোৱে আমাক
ইয়ালৈ পঠালে।"

লগে লগে হুৰ্গৰ বিৰাট আওপুৰণি
ছুৱাৰখন কঁচাকঁচাকৈ শব্দ উঠাই মেল
খাই পৰিল আৰু নখাল-শিঙালি বুঢ়া
ৰাক্ষসটোৱে কাতৰ কণ্ঠেৰে কৈ থাকিল,
"মোৰ ল'ৰাটো ক'ত আছে? ক'ত সি?
কেলেইনো সি নাই অহা?"

সুৰাহুৱে বৰকৈ ভাগৰি পৰাৰ ভাও
জুৰি ক'লে, "আপোনাৰ মৰমৰ ল'ৰাটোৰ
খবৰ কা লি লৈ ক'ম। আজি আৰু
নোৱাৰিছোঁ। এতিয়া শুব লাগিব।"

সুৰাহুৰ কথা শুনি ৰাক্ষসটোৱে ভাল
পালে। সি ৰাক্ষসে সুৰাহুহঁতক এপাচি
ফল দিলে, আৰু দিলে একলহ খোৱাপানী।
হুৰ্গৰ ঘাই ছুৱাৰৰ কাষৰ প্ৰকাণ্ড কোঠালী-
টোতে থকাৰ বন্দৱস্তও কৰি দিলে আৰু
আৰু ক'লে, "ল'ৰাহঁত, তোমালোকেও
ভাল ব্যৱহাৰ কৰিলা মোৰ লগত, ময়ো
তোমা লোকৰ লগত ভাল ব্যৱহাৰকে
কৰিলোঁ। কিন্তু মোক যদি জোকাইছা—
যদি ভাঁৰিছা—তেনেহ'লে কিন্তু ৰাক্ষসৰ-
পৰা ৰক্ষা নাই।" এই বুলি কৈয়েই বুঢ়া

বান্ধসটো গুটি গ'ল।

বান্ধসটো গুটি যোৱাৰ অঙ্গপ পাহত ধনিয়ে কৈ উঠিল, “মই—মই এক নাৰী-কণ্ঠৰ আৰ্তনাদ আৰু কান্দোন শুনিছোঁ ইয়াত।”

সুবাহু তৎক্ষণাৎ শোৱাৰপৰা উঠি থিয় হ'ল আৰু একে একে দুৰ্গৰ আটাইবোৰ খোটালা তন্ন তন্নকৈ চাবলৈ ধৰিলে।

একেবাৰে শেহতীয়া কোঠাটো ত এজনী সুন্দৰীয়ে থিৰিকীয়েদি পূৰ্ণিমাৰ জোনলৈ চাই চাই কান্দি আছিল। সুবাহু কোঠাটোৰ ভিতৰলৈ সোমালগৈ। সেই সুন্দৰীক কোনোবা ৰাজকুঁৱৰী এজনী যেন লাগিছিল।

তাত সুবাহুক দেখা পায়েই সুন্দৰী যুৱতীয়ে ধাবৰ নল কঁপা দি কঁপিবলৈ ধৰিলে। সুবাহুৱে ক'লে, “ভয় নকৰিব, কোনো ভয় নাই। আপোনাক সহায় কৰিবলৈহে ইয়ালৈ আহিছোঁ। আপুনিনো কোন—?”

সুন্দৰী যুৱতীয়ে নিজক সংযত কৰি লৈ ক'লে, “মই এইখন ৰাজ্যৰ ৰাজকুঁৱৰী। মোৰ নাম সুমতি। পাঁচদিনৰ আগতে মই মোৰ সখিহঁতৰ সৈতে এই পাহাৰত থকা মন্দিৰলৈ আহিছিলোঁ পূজা দিবলৈ। তেতিয়া বুঢ়া বান্ধসটোৰ ৰক্তব্য হ'ল যে—তাৰ মগ্ধ নামৰ ল'ৰাটোৱে ৰাজকুঁৱৰী বাদে আন কোনোৰাজনীক বিয়া

নকৰাব বুলি কোৱাত—আগতে তাৰ লগত বুঢ়াৰ কাজিয়া-কন্দল হৈছিল আৰু মগ্গথ ৰাক্ষস ঘৰৰপৰা গুচি গৈছিল। এতিয়া বুঢ়া ৰাক্ষসে তাৰ মত পৰিৱৰ্তন কৰিছে, যদিও তাৰ ল'ৰাটো এতিয়ালৈকো নাপাত্তা হৈ আছে। সি উভতি আহি যদি মোক বিয়া কৰায়, তেহে হেনো সি-ৰাক্ষসে মোক মুক্তি দিব।”

শুভাহৰে ৰাজকুঁৱৰীক আশ্বাস দিলে আৰু ক'লে, “ভয় নকৰিব। কালিলৈ পুৱাতে আপোনাক নিশ্চয় মুক্ত কৰিম। নিৰ্ভয়ে থাকক।”

ৰাতি তেতিয়াও ভাল কৈ পুউৱা

নাছিল। ভুলতে শিং আৰু নখ নিপিন্ধা-কৈয়েই বুঢ়া ৰাক্ষসটো বোৱাৰী পুৱাতে শুভাহঁতৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লহি। ৰাক্ষস বুঢ়াই শুভাহক সুধিলে, “ক'তেনো আছে মোৰ মৰমৰ ল'ৰাটো? সি কি ক'লে কোৱাচোন মোক—।”

শুভাহৰে ক'লে, “আপোনাৰ ল'ৰাই জানিব খুজিছে যে—আপুনি কোনোবা-জনী ৰাজকুঁৱৰীৰ লগত তাৰ বিয়া পাতিব নে নাপাতে। এই কথাটো জানিবলৈহে সি আমাক আপোনাৰ ওচৰলৈ পঠালে। সি এই কথাও কৈ পঠাইছে যে—ৰাজকুঁৱৰীৰ লগত যদি তাৰ বিয়া নহয়, সি পোনকোৱেই সাগৰৰ পানীত ডুবি মৰিব।”

শুভাহৰ কথা শুনি বুঢ়া ৰাক্ষসটো বলিয়া যেন হৈ উঠি ক'লে, “এনেবোৰ অমঙলীয়া কথা নক'ৰি। তাৰ কাৰণে এজনী ৰাজকুঁৱৰীক ধৰি আনি এঠাইত আটক কৰি থৈছোঁয়েই। মোৰ মৰমৰ বোপাক ক'ৰিগৈ—সি যিমান পাৰে সিমান তুৰন্তে আহে যেন ইয়ালৈ।

“ৰাজকুঁৱৰী থকা বুলি গম পোৱাহেঁতেন সি কালি ৰাতিৰ পৰতেই ইয়ালৈ আহিল হেঁতেন আৰু এই পাহাৰৰ নামনিতৈ থকা গুহাৰ শিলৰ ওপৰত শুই

থকার কষ্টবশা বেহাই পালেহেঁতেন।”
সুবাহরে ক’লে।

“কি! কি ক’লা? মোৰ মৰমৰ
ল’ৰাটো পাহাৰৰ নামনিত গুহাত আছে?”
বুঢ়া ৰাফ্‌সটোৱে জঁপ মাৰি মাৰি পাহাৰৰ
তললৈ নামিবলৈ ধৰিলে আৰু তাৰ পিছে
পিছে শুবাহু আৰু তাৰ বন্ধু তিনিও গৈ
থাকিল।

তাৰ পাছত—পুতেকক চাবলৈ বৃঢ়া
বান্ধুস যেতিয়া গুহাৰ ভিতৰলৈ সোমাই
গ'ল, তেতিয়া সুবাহুৱে হাত চাপৰি
বজোৱাত শক্তিয়ে ইচাৰাবে বিৰাট শিল
এচটাৰে গুহাৰ দুৱাৰমুখ বন্ধ কৰি দিলে।

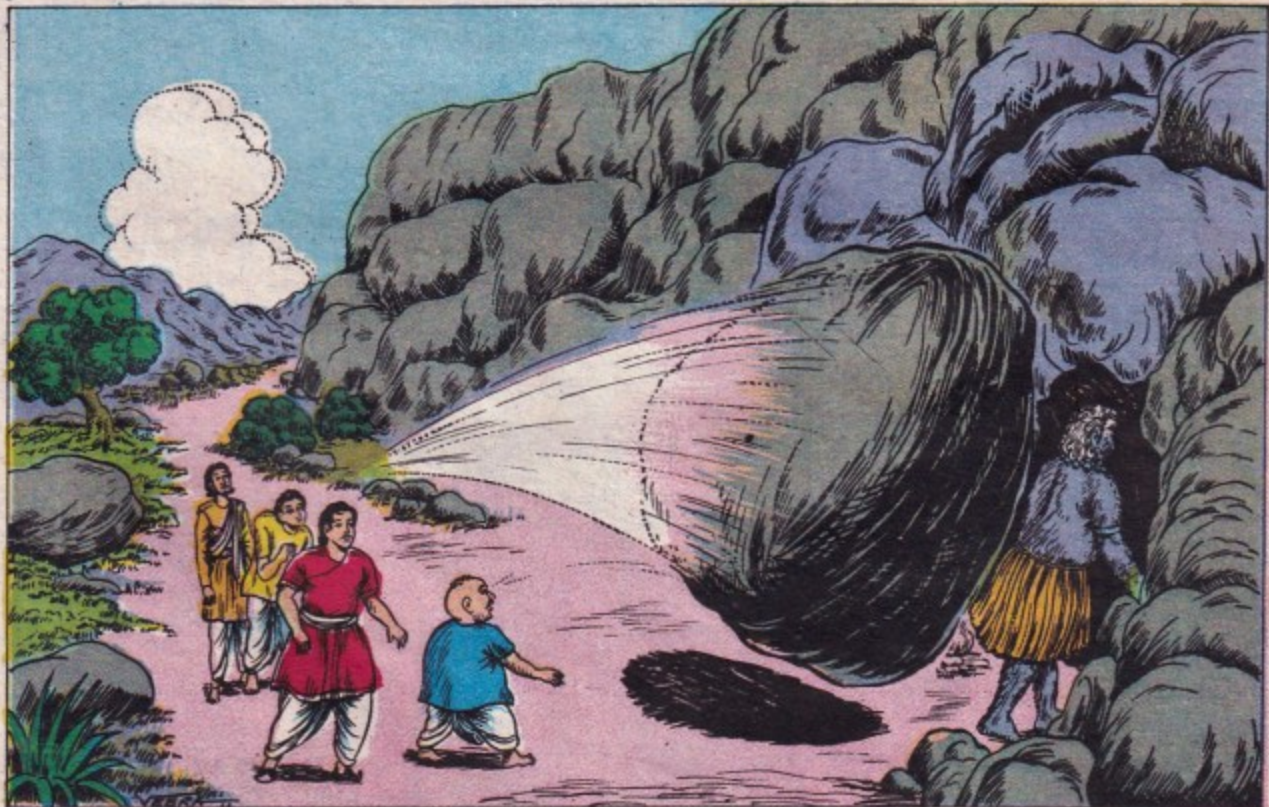
তেতিয়া চাৰিও একেলগে ৰাজকুঁৱৰী

আটক হৈ থকা খোটালালৈ গ'ল, আৰু
ৰাজকুঁৱৰীক বুঢ়া ৰাফসৰ কবলৰপৰা মুক্তিৰ
বাতৰি দিলে।

ৰাজকুঁৱৰীৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত সুবাহুৱে
নিজৰ কথা ভাঙি-পাতি ক'লে আৰু
সিহঁতৰ ৰাজধানীলৈ যাত্ৰাৰ উদ্দেশ্যৰ
কথাও বিবৰিলে।

ৰাজকুঁৱৰীয়ে ক'লে “সকলো কথা
সপোন-সপোন যেন লাগিছে। তোমাৰ
সাহস আৰু বুদ্ধিমত্তাৰ তুলনা নাই।”
এই বুলি কৈ ৰাজকুঁৱৰী তলমূৰ হ'ল।

তাঁর পাছত সেই চা বিজনে রাজ-
কুঁরবীকো লগত লৈ পাহাববপবা তললৈ
বাওঁতে ধনিয়ে সকলোকে বখালে আক

ক'লে, “হাতী অহাৰ শব্দ উঠিছে।”

শক্তিয়ে কৈ উঠিল, “হাতীলৈ মোৰ
বৰ ভয়।”

দৃষ্টিয়ে ক'লে, “এই হাতী পোহনীয়া
হাতী। হাতীৰ পিঠিত হাওদা, হাওদাৰ
ওপৰত এজন মানুহ, মানুহজনৰ মূৰত বঙা
পাগ, মুখখনত মোচ একোচা—লগত
কিছুমান চিপাহী আৰু পিছে পিছে ঢোল
বজাই চিঞৰি চিঞৰি কিবা কৈ থকা
আন কিছুমানো আছে যেন পাওঁ—।”

ৰাজকুঁৱৰীয়ে কৈ উঠিল, “তেনেহ'লে—
সেই বঙা পাগ পিন্ধাজন আমাৰ মহা-
মন্ত্ৰীয়েই হ'ব। কিন্তু—তেওঁ হ'য়ালৈ কিয়?”

তেতিয়ালৈকে মনে মনে থকা সুবাহুৱে
ক'লে, “ৰাজকুঁৱৰী! এতিয়া আমি বিদায়
লওঁ। আমাক যাবলৈ অনুমতি দিয়ক।
এতিয়া আপুনি আপোনালোকৰ সৈন্ত-
বাহিনীৰ সহায়তাবে নিৰ্বিঘ্নে ই
ৰাজধানী পাবগৈ পাৰিব। মই, আৰু

মোৰ বন্ধুসকলো—ৰাজধানীলৈ যাম।
আমাক যে মহাৰাজে কামত ল'ব, সেই
কথাত মই নিঃচিন্ত।”

ৰাজকুঁৱৰীয়ে কৃত্ৰিম খোপা চকুৰে
সুবাহুলৈ চালে। তিমানতে মহামন্ত্ৰী
অভয়বৰ্মাও তালৈ উপস্থিত হ'লহি।

ৰাজকুঁৱৰীয়ে মহামন্ত্ৰীক সকলো কথা
বিস্তাৰিত কোৱাৰ অন্তত মহামন্ত্ৰীয়ে
সুবাহুৰ হাত দুখনত ধৰি ক'লে “তোমাৰ
দেশভক্তিৰ কথা শুনি মোৰ হৃদয় দ্ৰৱীভূত
হৈছে। তুমি হাতীৰ পিঠিত উঠি ৰাজ-
ধানীলৈ ব'লা। তোমাৰ যদি অসম্মতি
নাই—ৰাজকুঁৱৰীক তুমি ধৰ্মপত্নীৰূপে গ্ৰহণ
কৰিবা, আৰু আমাৰ অপুত্ৰক মহাৰাজ
স্বৰ্গী হোৱাৰ পাছত তুমিয়েই হ'বা আমাৰ
দেশৰ পৰৱৰ্তী ৰজা।” মহামন্ত্ৰীয়ে সুবাহুৰ
বন্ধু তিনিওলৈ চালে আৰু পুনৰ ক'লে,
“তোমাৰ বন্ধু কেইজনকো আমাৰ ৰাজ্যৰ
যথাযোগ্য পদত নিযুক্ত কৰা হ'ব।”

বৈষ্ণৱ

৪৪

মণিপুৰ ৰাজ্যৰ ৰজা মণিধ্বজ আছিল শিৱৰ পৰমভক্ত। শিৱক আৰাধনা কৰি মণিধ্বজে শিৱক প্ৰত্যক্ষৰূপে সাক্ষাৎ পোৱাৰ, বিভিন্ন বৰ লাভ কৰাৰ উপৰিও শিৱৰপৰা এই প্ৰতিশ্ৰুতি লাভ কৰিছিল যে যিকোনো কঠিন যুদ্ধত মণিধ্বজে তেওঁক সোঁৱৰামাত্ৰেই স্বয়ং শিৱ ওলাব আৰু মণিধ্বজৰ হৈ যুদ্ধ কৰিব। শিৱৰপৰা মণিধ্বজে প্ৰত্যক্ষভাবে ত্ৰিশূলৰ, তথা পাশুপাত অস্ত্ৰৰো সহায় লাভ কৰিব।

দেৱাদিদেৱ শিৱৰপৰা এনেবোৰ বৰ লাভ কৰি মণিপুৰ-ৰাজ মণিধ্বজ ইমানেই গৰ্বী হৈ উঠিছিল যে তেওঁক জগতত কোনোৱেই কোনো অৱস্থাতে পৰাজিত

কৰিব নোৱাৰিব বুলি স্থিৰ নিশ্চিত হৈ আছিল আৰু তাৰ ফলত তেওঁ অহংকাৰ-মদমত্ত হৈ উঠিছিল। তেওঁ ভাবিছিল : স্বয়ং শিৱ-পৰমেশ্বৰ যিস্থলত মোৰ বন্ধক, কাকনো আৰু ডৰ ? কিহলৈনো ? জগতে জানক মই অজেয়, মই অপৰাজেয়।

তেওঁ কেৱল আত্মগৰ্বতে সীমাৱদ্ধ হৈ থকা নাছিল। শিৱৰ উপাসক-সাধকৰ বাহিৰে—অন্যান্য দেৱ-দেৱীৰ ভক্তসকলক তেওঁ মণিপুৰ ৰাজ্যৰপৰা বহিষ্কাৰ কৰিছিল আৰু এই কাৰণে তেওঁৰ অত্যাচাৰ সহিও যিসকল কথমপি তিষ্ঠি আছিল, সি সকলকো মণিধ্বজে ইচ্ছা-সিচ্ছাৰে জীয়াতু ভুঞ্জাইছিল। মণিধ্বজে মণিপুৰ

‘মণিপুৰত মহাবিজয়’

ৰাজ্যত শিৱমন্দিৰৰ বাদে অন্যান্য সকলো-
বিধৰ মন্দিৰ ধ্বংস কৰিছিল।

মণিপুৰত মণিধ্বজৰ হাতত নিষ্পেষিত
অত্যাচাৰিত হোৱা সকল অযোধ্যালৈ
শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ নিশ্চিন্ত আশ্ৰয়লৈ ঢপলিয়াই-
ছিল। ৰামচন্দ্ৰই তেওঁলোকক আশ্ৰয়ৰ
উপৰিও অভয় দান কৰিছিল। ৰামচন্দ্ৰই
কৈছিল : ই মান অত্যায়া মদগৰ্বিতা
কদাপি দীৰ্ঘকাললৈকে তিষ্ঠি থাকিব
নোৱাৰে, মণিধ্বজৰ পতন নিশ্চয়েই
আসন্ন। মৃত্যুৰ আগতে যেনেকৈ মৃত্যু-
ফুটি উঠে, তেনেকৈয়েই, মণিধ্বজৰ
পতনৰ লক্ষণ ফুটি উঠিছে।

ইপিনে—শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ যজ্ঞাশ্ব গৈ গৈ
যেতিয়া মণিপুৰ পালেগৈ, তেতিয়া ৰজা
মণিধ্বজে সেই অশ্বটোক আটক কৰিলে
আৰু তেওঁৰ অশ্বশালাত বান্ধি থ'লে।

এই সম্বাদ পাই—লক্ষ্মণে দূতৰ
যোগেদি মণিধ্বজলৈ এই অনুৰোধ জনালে
যে—যজ্ঞাশ্বক তেওঁ এৰি দিয়ক আৰু
ৰামচন্দ্ৰৰ প্ৰতি মিত্ৰতাৰ প্ৰদৰ্শন কৰক।

লক্ষ্মণৰ এই অনুৰোধৰ উত্তৰত
মণিধ্বজে লক্ষ্মণৰ দূতৰ পিঠিত জ্বলন্ত
ত্ৰিশূলৰ চিন দিয়ালে আৰু দূতক ক'লে,
“ৰাম নামৰ সামান্য নৰে মহান শিৱভক্ত
লংকেশ্বৰ ৰাৱণক বধিলে। গতিকে—
এই অপৰাধৰ বাবেও মই ৰামক টুকুৰা-
টুকুৰ কৰিব পাৰোঁ আৰু তাৰ কাৰণে
মই লালায়িত। মই এটা নহয়—কোটি
ৰামলৈকো পৰোৱা নকৰোঁ। মোৰ
বীৰত্বৰ আগত ৰাম কেইপল তিষ্ঠিব?
আগলৈ মণিপুৰ ৰাজ্যত ৰামৰ যেই
কোনো মানুহ আহিলেই তাৰ পিঠিতো
এনেকৈ জ্বলন্ত ত্ৰিশূলৰ চিন দিয়া হ'ব—
এই কথা তো মালোকৰ ৰাম নামৰ
আকামৰ ৰজাক ভালকৈ বুজাই
কৈ দিবা।”

আহত-অপমানিত দূতে যেতিয়া
লক্ষ্মণক এই সমিচাৰ দিলেগৈ—তেতিয়া

মণিধ্বজৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ অৱশ্যন্তাৱী বুলি
লক্ষ্মণ স্থিৰ-নিশ্চয় হ'ল।

ভৰতে তেওঁৰ পাকজন্তু শংখৰ ধ্বনিৰে
চতুৰ্দ্দিশ মুখৰিত কৰি তুলিলে, শত্ৰুৱাই
সুদৰ্শনচক্ৰৰ ব্যাপ্ত হ'বলৈ ধৰিলে, আৰু
শতফণা মেলি শেষনাগে ফোঁ-ফোঁৱাবলৈ
ধৰি লক্ষ্মণৰ আজ্ঞালৈ অধৈৰ্য হৈ বৈ বৈ
ফোফাবলৈ ধৰিলে।

ভৰত-শত্ৰু-শেষনাগৰে সৈতে লক্ষ্মণে
যেতিয়া অ হং কা ৰ ম দ ম ত্ত মণিধ্বজক
আক্ৰমণ কৰিলেগৈ—তেতিয়া মণিধ্বজে
দিনতে আন্ধাৰ দেখি শিৱৰ ত্ৰিশূলৰ কথা
স্মৰিবলৈ নিজক বন্ধাৰ বাবে।

আৰু—লগে লগে শিৱ-মন্দিৰৰ পৰা

বিজুলী-চমকনিৰে সৈতে এপটি বৃহৎ
ত্ৰিশূল ওলাই আহি লক্ষ্মণক লাহেকৈ
খুন্দিয়াই পুনৰ শূন্যলৈ মিলাই গ'ল।

ঠিক তেতিয়াই তালৈ হনুমান আহি
পালেহি। হনুমানে পুনৰ লক্ষ্মণলৈ খেদি
অহা সেই ত্ৰিশূলপাট দেখা পাই চকুৰ
নো পৰ্বোতেই থাপ মাৰি ধৰিলে।

মণিধ্বজে বিৰাটদেহী হনুমানক দেখা
পাই বিস্ময়ত হতবাক যেন হৈ পৰিল
আৰু হনুমানকে শিৱ বুলি কল্পনা কৰি
প্ৰণাম কৰাৰ বাবে হাত যোৰ কৰিলে।
হনুমানে হাঁহি মাৰি ক'লে, “হেৰা শিৱভক্ত,
মই শিৱ নহওঁ, বান্দৰহে—বান্দৰ এটা।
মোৰ নাম হনুমান। মই শ্ৰীৰামৰ সেৱক।

কথাটো বুজিলানে যোপাই ?”

এই বুলি কৈয়েই হনুमानে বিশাল গদাৰে মণিধ্বজক আক্ৰমণ কৰাত মণিধ্বজ ভয়তে বেঙে মূতা দিলে আৰু তাৰপৰা যঃ পলায়তি সঃ জীৱতিকৈ পত্নঃ দিলে ।

হনুমানৰ ৰূপ তেতিয়া অতি ভয়ংকৰ । হাতত তেওঁৰ স্বয়ং শিৱ-নিষ্কোপিত ত্ৰিশূল । ত্ৰিশূল-ধৃত তেতিয়াৰ হনুমানক দেখি মণিধ্বজৰো ধাৰণা হ’ল—স্বয়ং মূহাদৃত তেওঁৰ দ্বাৰদেশত । মণিধ্বজ দৌৰি দৌৰি শিৱ মন্দিৰলৈ গ’ল আৰু উবুৰি খাই পৰি শিৱক সুঁৱৰিলে ।

“কি হ’ল, মণিধ্বজ ? তুমি দেখোন

কোটি ৰামলৈকো পৰোৱা নকৰা বুলি কৈছিল । এতিয়া—ৰামচন্দ্ৰৰ সামান্য এক সেৱকৰ আগতে সেও হৈ পৰিব পায়েনে ? যুদ্ধ কৰাংগৈ । মই তোমাৰ লগতে আছোঁ, থাকিম ।” মন্দিৰৰ শিৱ-লিংগৰপৰা এই বচন মণিধ্বজে শুনিলে ।

কথা দিয়া মতে নিজৰ বাহন নন্দিৰ ওপৰত উঠি শিৱ যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ আহিল আৰু ভক্ত মণিধ্বজকো দেখা দিলে ।

হনুমানে শিৱক ক’লে, “আপুনি স্বয়ং ঈশ্বৰ, হয় ; কিন্তু তথাপি মই অন্ত্যায়ৰ আগত মূৰ নোদোঁৱাওঁ । মোৰ আক্ৰমণৰপৰা নিজক ৰক্ষা কৰক ।” এই বুলি কৈয়েই হনুমানে প্ৰচণ্ডভাবে শিৱক আক্ৰমণ কৰিলে ।

হনুমানৰ প্ৰচণ্ড ৰূপ দেখি শিৱক বগৰাই পেলাই বাহন নন্দি লৱৰি পলাল । শিৱই হনুমানক ক’লে, “মোৰ ত্ৰিশূল তুমি খাপ মাৰি কাঢ়ি ল’লা, পাশুপাতাস্ত্ৰ তোমাৰ বুকুত লীন হৈ গ’ল । এইবোৰ কেৱল বিষ্ণু-ভগৱানৰ হে সাধ্যায়ত্ত । তুমিনো কোন ?”

“কোনো ভগৱানৰ সৈতেই মই বিশেষ সম্পৰ্কযুক্ত নহওঁ । মই কেৱল শ্ৰীৰামচন্দ্ৰকহে জানো । শ্ৰীৰামচন্দ্ৰয়েই হ’ল আমাৰ একমাত্ৰ আৰাধ্য । মই

নিজৰ বুদ্ধিবৃত্তিক পুৰুষোত্তমতে কেন্দ্ৰীভূত
কৰা হৈছে। 'যিজন মানৱ' মোৰ
ভক্তি কওক বা স্থিৰ বিশ্বাস কওক—
অচঞ্চল শ্ৰদ্ধা আছে, কোনো ভগৱানেই
কোনো মতেই সেই ভক্তি-শ্ৰদ্ধাপৰা
দূৰীভূত কৰাৰ নোৱাৰে। কিন্তু আপোনাৰ
ভক্তৰ আপোনাতে ভক্তি-শ্ৰদ্ধা কিমান—
সি সন্দেহৰ বিষয়। আপোনাৰ বলেৰে
বলীয়ান হৈ যদি আপোনাৰ কোনোবা
ভক্ত দুৰ্বাহংকাৰী হয়, অত্যাচাৰী হয়—
আপুনি যে কেনেকৈ তেনেহেন ভক্তৰ হৈ
যুঁজিবলৈ অৱতীৰ্ণ হৈছে—সেই কথা
ভাবিলেও লাজ লগা হয়।” হনুমানে
স্পষ্ট কথা স্পষ্ট ভাবে ক'বলৈ কোনো
সংকোচ নকৰিলে।

শিৱই হনুমানৰ কথাখিনি শুনি নিবৰে
হাঁহিলে আৰু ক'লে, “শুনিলোঁ তোমাৰ
কথা। পিছে—এতিয়া মই মোৰ তৃতীয়
নেত্ৰ উন্মুক্ত কৰিম, নিজক বচোৱা।”

“কৰক উন্মুক্ত। লগতে—আপোনাৰ
ভক্ত মণিধ্বজৰ জ্ঞাননেত্ৰও উন্মুক্ত কৰক।”
হনুমানে ক'লে।

শিৱই তেওঁৰ তৃতীয় নেত্ৰ উন্মুক্ত
কৰামাত্ৰেই হনুমানে এবিধ দহন অনুভৱ
কৰিলে। হনুমানে তেওঁৰ সোঁহাতৰ
মুঠৰ ভিতৰত সেই নেত্ৰাগ্নিক বন্ধ কৰিলে

আৰু ক'লে, “ৰামৰ্পণমস্ত !”

শিৱই মণিধ্বজক ক'লে, “দেখিছাই,
মই মোৰ সাধ্যমতে তোমাৰ হৈ যুঁজি
আছোঁ। মই আন একোৱেই কৰিব
নোৱাৰিম। হনুমান হ'ল—মোৰেই
আত্মস্বৰূপ। মোৰ অংশৰূপৰূপে হনুমানৰ
জন্ম হৈছে, সেই কাৰণে—মোৰ সকলো
শক্তি হনুমানত লীন হৈছে। প্ৰকৃত
ভক্তি কি—তাৰ ফল কি হয়—
হনুমানক চাই শিকি লোৱা।”

হনুমান তিমানতে তাৰপৰা উৰি গুচি
গ'ল। কিয়নো—শিৱৰ প্ৰভাৱত তেতিয়া
লক্ষণ ভৰত শক্ৰাদি অসংখ্য ৰাম-সৈন্য

কর্তব্য হ'ল—ঈশ্বৰক তেওঁৰ এই কাৰ্য্যত
সাধ্যমতে সহায় কৰা। কিন্তু—তোমা-
লোকৰ দৰে স্বার্থবাহী ভক্তক দেখি জগতত
কিছুমান সৎ ঈশ্বৰভক্তয়ো বাধ্যত পৰি
নাস্তিকতাৰ বাট লোৱা হৈছে। যি কি
নহওক, এতিয়া তোমাৰ অজ্ঞানতা দূৰীভূত
হ'ল। গতিকে—এতিয়াৰপৰা হিংসা-
দ্বেষ্টা অহংকাৰ-দৰ্প আদি পৰিত্যাগ কৰা।
আৰু ঈশ্বৰ পৰমেশ্বৰ যে সৰ্বলোকৰ সৰ্ব-
জীৱৰ কাৰণে—সেই কথাকে সাৰ কথা
বুলি গ্ৰহণ কৰি ৰাজ্যাশাসন তথা প্ৰজা-
পালন কৰা।”

অচেতন হৈ পৰি আছিল। হনুমান উৰি
উৰি দ্ৰোণগিৰিলৈ গ'ল আৰু তাৰপৰা
সঞ্জীৱনী উপাৰি লৈ আহিল।

এইবাৰ মণিধ্বজৰ জ্ঞাননেত্ৰ প্ৰকৃততেই
উন্মুক্ত হ'ল।

এইবাৰ মদগৰ্বী মণিধ্বজে হনুমানক
সাষ্টাংগে প্ৰণাম কৰিলে।

হনুমানে মণিধ্বজক ক'লে, “দেখিলানে
মণিধ্বজ, স্বার্থবাহী ভক্তি কিমান ক্ষুদ্ৰ ?
কিমান তৰঙুৱা ? কেৱল আত্মস্বার্থত
ভগৱদ্ভক্তি অত্যন্ত মূল্যহীন। ঈশ্বৰে
সৰ্বজীৱক সুৰক্ষিত কৰিবলৈ বিচাৰে, সৰ্ব-
জীৱতে সমদৃষ্টি দিবলৈ বিচাৰে। ভক্তৰো

মণিধ্বজে ক'লে, “হে আজ্ঞেনয় ! গৰ্ব
অধিক হ'লেই সেই গৰ্ব ধূল্যৱলুপ্তিত হয়,
আৰু গৰ্ব ধূল্যৱলুপ্তিত হ'লে উদিত হয়—
জ্ঞানদৃষ্টি। শিৱ-প্ৰদত্ত ৰব লভি মই
অহংবোধৰ অন্ধ কাৰেৰে আচ্ছন্ন হৈ
পৰিছিলোঁ। এতিয়া মই সেইবোৰ গৰ্ব-
দৰ্পৰপৰা মুক্ত। মই শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ
যাম, আৰু তেওঁৰ পৰা ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা
কৰিম, আৰু লগতে এই প্ৰাৰ্থনাও কৰিম—
তেওঁ যেন মোক বন্ধুকপে আদৰি লয়।”

মণিধ্বজে আৰু কালমাত্ৰ বিলম্ব নকৰি
শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ যন্ত্ৰৰ অশ্বক মুক্ত কৰি দিলে।

শোভা আৰু শুভা নামৰ দুজনী সুন্দৰী
পুত্ৰী আছিল মণিধ্বজৰ চকুৰ পুতলীহেন

মৰমৰ। শোভা আৰু শুভা আছিল
যমজ। এই দুজনীক লগত লৈ মণিধ্বজ
অযোধ্যালৈ গ'ল।

শ্ৰী বা ম চন্দ্র ই মণিধ্বজক মিত্ৰৰূপে
আদৰি ল'লে। মণিধ্বজে বামচন্দ্রৰ
সমীপলৈ এই প্ৰাৰ্থনা জনালে যে—
বামচন্দ্রই মণিধ্বজৰ কন্যাদ্বয়ক বোৱাৰী
হিচাপে লোৱাৰ বিবেচনা কৰি চায় যেন।
বামচন্দ্রই মণিধ্বজৰ এই অভাৱিত
প্ৰাৰ্থনাক স্বীকাৰ কৰি ল'লে আৰু এই
কাৰ্য্য অশ্বমেধ যজ্ঞৰ সমাপ্তিৰ অন্তত কৰা
হ'ব বুলি স্থিৰ কৰিলে।

বামচন্দ্রৰ পৰা মৰ্শমতে মণিধ্বজে
অযোধ্যাপৰা বিদায় লৈ যাওঁতে তেওঁৰ
ৰাজ্যৰপৰা বহিষ্কৃত প্ৰজাবৰ্গকো লগত
লৈ গ'ল আৰু বামচন্দ্রক এই কথা দি
গ'ল যে—এতিয়াৰপৰা জাতি-ধৰ্ম-বৰ্ণ
নিৰ্বিশেষে প্ৰজামংগলেই হ'ব তেওঁৰ
শিৱপূজা। প্ৰজাৰ সেৱায়েই এতিয়াৰ-

পৰা হ'ব তেওঁৰ দেৱপূজা।

তাৰপাছত মহা পয়োভৰেৰে অশ্বমেধ
যজ্ঞৰ সমাপ্তি ঘোষণা কৰা হ'ল।
শ্ৰী বামচন্দ্রই ধনে-ধান্তে অযোধ্যাৰ প্ৰজা-
বৰ্গলৈ সন্মান যাচিলে। অযোধ্যাৰ
নাৰীসকলে প্ৰেৰণ কৰিলে বহুমূল্য আভূষণ
আৰু বহু মণি-মাণিক্যাৰ্হ। প্ৰজামংগল-
কাৰী লোকসকলে জ্ঞাপন কৰিলে
অভাৱিত সন্মাননা।

তদনন্তৰ, মণিধ্বজৰ সাদৰ আহ্বানত
সকলোটি মণিপুৰলৈ গ'ল আৰু তাত
লৱৰ সৈতে শুভাক আৰু কুশৰ সৈতে
শোভাক অতি বৈভৱৰে সৈতে যোৰা
পাতি দিলে। এই বিবাহৰ সময়ত
মণিধ্বজে লৱ আৰু কুশক সমগ্ৰ মণিপুৰ
ৰাজ্য দান কৰিলে আৰু কিছুদিনৰ অন্তত
জীৱনৰ বাকী ছোৱা কাল একমনে-
একাসনে তপস্যা কৰি কটাবলৈ মহাৰাজ
মণিধ্বজে অৱণ্যলৈ বুলি খোজ ল'লে।

শ্রদ্ধা আৰু শ্রাদ্ধ

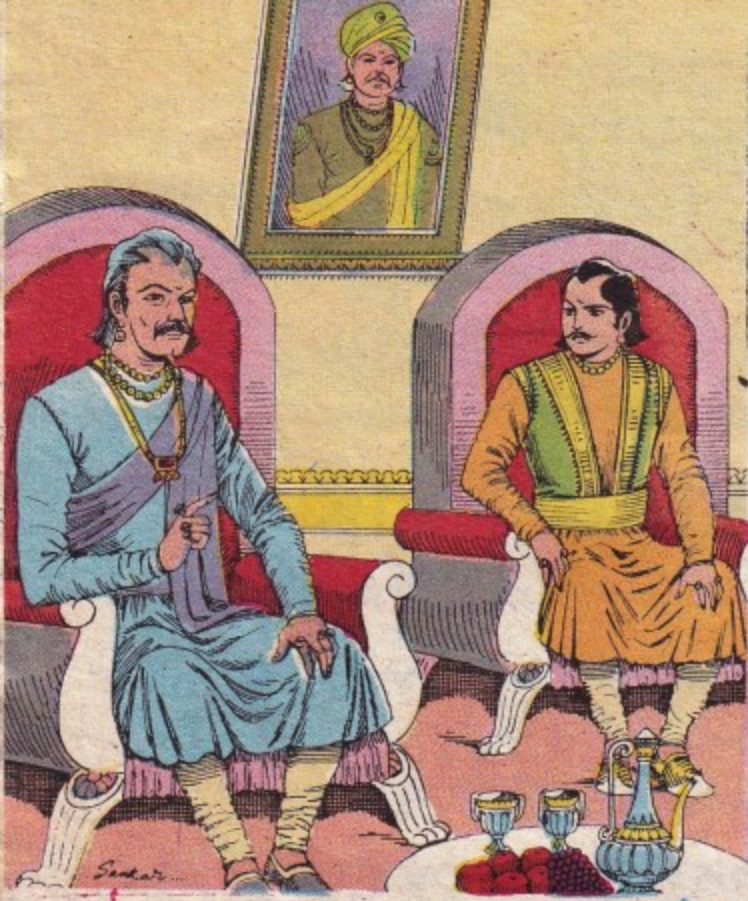
নিদানপুৰৰ নবেল্ল অতি ভদ্র জমিদাৰ।
তেওঁ কোনো কথাতে বা কামতে খবখেদা
নকৰে। তেওঁৰ জমিদাৰীৰ সকলো কাম-
কাজ চম্ভালিবলৈ চাৰিজন প্ৰধান কৰ্মচাৰী
আছে। এই চাৰিজনৰ প্ৰতিজন প্ৰধান
কৰ্মচাৰীৰ অধীনত আছে পঁচিছজনকৈ
সাধাৰণ কৰ্মচাৰী।

এদিন জমিদাৰে এই কথা গম পালে
যে প্ৰধান কৰ্মচাৰী কেইজনৰ মাজত
ছজনমানে তেওঁলোকৰ অধীনস্থ কৰ্মচাৰী-
হঁতেৰে নিজৰ ব্যক্তিগত কাম বনো কৰোৱা
হৈছে, আৰু সেই কাৰণে জমিদাৰীৰ কাম-
কাজ কিছু পৰিমাণে বাধাপ্ৰাপ্ত হৈছে।

নবেল্ল ডাঙৰীয়াই যেতিয়া ক'লে যে
প্ৰধান কৰ্মচাৰী কেইজনক তেওঁ কাম-
পৰা বৰ্খাস্ত কৰিব, তেতিয়া তেওঁৰ মাকে

আপত্তি দৰ্শালে আৰু ক'লে, “এই কাম
নকৰিবা। এওঁলোক তোমাৰ দেউতাৰৰ
আমোলৰ মানুহ। যদি তেওঁ লোকৰ
কামত কিবা ত্ৰুটি হৈছে, বুদ্ধিমত্তাৰে সেই
ত্ৰুটি সংশোধনৰ চেষ্টা কৰা। এই কৰ্মচাৰী-
কেইজন আমাৰ বিশ্বাস-পাত্ৰ। কৰ্মচাৰী
পোৱা টান নহয়, কিন্তু বিশ্বাসৰ পাত্ৰ
পোৱা টান। তোমাৰ দেউতাৰই কৈছিল
যে কোনো মানুহৰ প্ৰতি আৱশ্যকতাকৈ
অধিক দৃষ্টি দিয়াটোও ঠিক নহয়।”

মাকৰ কথাত নবেল্ল ডাঙৰীয়া তুষ্ট
নহ'ল; কিন্তু মাকৰ মতৰ বিৰুদ্ধে কিবা
কৰিবলৈকো সত যোৱা নাছিল। তেওঁ
প্ৰধান কৰ্মচাৰীকেইজনক মাতি মাত্ৰ
ইমানকে ক'লে, “জমিদাৰীৰ কাম-
কাজত কিছু ঢিলা পৰা যেন পাইছোঁ।

আপোনালোকে ভাবি-চিন্তি—সকলো
কাম-কাজ ঠিকে-ঠাকে চলাওক।”

ছত্ৰপুৰত নৰেন্দ্ৰ ডাঙৰীয়াৰ খুড়াদেউ
এজন আছিল। তেওঁৰ আছিল প্ৰায়
আঠোশ হালিচা মাটি। সেই মাটিত
খেতি-বাতি কৰি তেওঁ বৰ শাস্তিৰে জীৱন
কটাইছিল। এওঁৰ নাম চতুৰ, নামতো
চতুৰ, কামতো। যিকোনো লোকৰপৰা
চতুৰালিৰে মিতিৰালি কৰি কাম আদায়
কৰাত এওঁ আছিল সুদক্ষ।

নৰেন্দ্ৰ এদিন ছত্ৰপুৰলৈ গ'ল।

কথাই কথাই নৰেন্দ্ৰই তেওঁৰ
জমিদাৰীৰ অৱস্থাৰ কথা উলিয়ালে।

প্ৰায় সকলো কথা ভাঙি পাতিয়েই ক'লে।
তাৰ পাছত মন্তব্য কৰিলে, “জমিদাৰী
বাদ দি আপোনাৰ দৰে খেতি-বাতি
কৰোঁ। যদি—কিজানি সুখে-শান্তিৰে কটাব
পাৰিম আৰু ইমান সমস্যাৰপৰাও মুক্ত
হৈ থাকিব পাৰিম।”

এই কথাত চতুৰ খুড়াই হাঁহিলে আৰু
ক'লে, “খেতি-বাতিও বৰ উজু কাম বুলি
ভাবিছানে কি? মোৰ ল'ৰাটোৱে—
পৰ্বতাপে সকলো সমস্যাৰ সমাধান কৰিব
পাৰে বুলিহে মোৰ কাম কিছু সূচল
হৈছে। নহ'লে যে মোৰ কিখিনি বিঘিনি
হ'লহেঁতেন—বুজাই কোৱা টান।”

মৰেন্দ্ৰই কৈ উঠিল, “তেনেহ'লে—
প্ৰতাপক মোক দিয়ক।”

“পৰ্বতাপে যে তোমাৰ সমস্যাৰো
সমাধান কৰিব পাৰিব—সেই কথা
ধুকপেই। কিন্তু তোমাৰ সৈতে তাক
পঠোৱাটোহে—বৰ ভাল নহ'ব কিজানি।
কিয়নো—সি বৰ অহংকাৰী ল'ৰা। সি
মোৰ খেতি-বাতিৰ চোৱা-চিন্তা কৰে সঁচা,
কিন্তু সি একেবাৰে আকাশখনকে মাটিলৈ
নমাই অনা বুলিহে ভাবে। তাৰ চকু
চকুত নাই—কপালতহে।”

নৰেন্দ্ৰই ক'লে, “আপোনাৰ
সমস্যাটোকৈ মোৰ সমস্যা ডাঙৰ আৰু

অধিক। প্ৰতাপক কওক যে—আমাৰ সমস্যাৰ সমাধান আমি কৰিব নোৱাৰিহে তাৰপৰা সহায় বিচাৰিছোঁ।”

গধূলি পৰতেই প্ৰতাপ ঘৰলৈ আহিল। নৰেন্দ্ৰই প্ৰতাপৰ সৈতে ঢেৰ কথা পাতিলে আৰু তাক তেওঁৰ লগত তেওঁ লো কৰ তালৈ যাবলৈকো ক’লে। সকলো কথা মনপুতি শুনাৰ অন্তত প্ৰতাপে নৰেন্দ্ৰক ক’লে, “এই সামান্য কামৰ কাৰণে মই তালৈ যাব লাগিবইনে? এটা উপায় কওঁ শুন।। প্ৰধান কৰ্মচাৰীকেইজনকে কাম-বনত উন্নতি কৰাৰ দায়িত্ব দিয়া। তুমি ধৰোঁ মাছ—নোছোওঁ পানীকৈ থাকিবা। তাৰে নিশ্চয় সুফল ফলিব।

তথাপি, নহয় যদি—মোক ক’বাহি।”

প্ৰতাপে যি উপায় শিকাই দিলে, নৰেন্দ্ৰই অতি মনযোগৰে সেই উপায়ৰ কথা শুনি নিদানপুৰলৈ উলটিল।

নৰেন্দ্ৰতেওঁৰ প্ৰধান কৰ্মচাৰী চাৰিজনক মতাই অনালে আৰু ক’লে, “আপোনা-লোকে মোৰ দেউতাৰ আমোলৰে-পৰাই আমাৰ ইয়াত কাম কৰিছে। আমি আপোনালোকক আমাৰ পৰিয়ালৰে বুলি ভাৱোঁ। কথা হ’ল—জমিদাৰীৰ কাম-বন ঠিকমতে চলাব পৰাকৈ পৰ্যাপ্ত ধন আমি পোৱা নাই। আপোনালোকে যদিপূৰ্ণ সহযোগিতা দিয়ে, তেতিয়াহে সকলো কাম-কাজ ঠিকমতে চলাব পৰাকৈ

ধন-ধান আমি পাব পাৰোঁ। এই বাবে, যদি আৱশ্যক হয়, আন কিছুমান কৰ্মচাৰীও লোৱা যাব। আনহাতে—আপোনালোকে যদি অনাৱশ্যকীয় বুলি ভাবে—তেনেহ'লে এতিয়াৰখিনিৰপৰাও দুই-চাৰিক বাদও দিব পাৰে।'

চাৰিও প্ৰধানে এই বিষয়ে জমিদাৰক পূৰ্ণ সহযোগিতাৰ আশ্বাস দিলে। কিন্তু তেওঁলোকে আন কিছুমান কামকৰা মানুহ ল'বলৈকো আবেদন কৰিলে।

তেতিয়া নৰেন্দ্ৰই ক'লে, “তেনেহ'লে কাম এটা কৰক। কোন কোন কৰ্মচাৰীক কি কি কাম দিয়া হ'ল—কাগজ এখিলাত

লিখি লওক। কৰ্মচাৰীহঁতেও—কি কি কাম কৰিলে—লিখি আপোনালোকক দিব লাগিব আৰু আপোনালোকৰপৰা সিহঁতে সেই কাগজত আপোনালোকৰ চহী ল'ব লাগিব। গোটেই সপ্তাহ জুৰি কৰ্মচাৰীহঁতে যি যি কাম কৰিব লাগে, সেই মতে কৰা নাই যদি—আপোনালোকে সিহঁতক সাৱধান কৰিব। এই উপায় ল'লে আপোনালোকৰ ভদ্ৰতাৰ সুবিধা লৈ সিহঁত সবকি যাব নোৱাৰে।”

নৰেন্দ্ৰই আকৌ ক'লে, “আৰু এটা কথা। যিবিলাকে অধিক কাম কৰিব, সিবিলাকক অধিক পইচাও দিয়া হ'ব। যিবিলাকে কম কাম কৰিব, পাৰও কম। পিছে—এই কথাতে—আপোনালোকৰ মতামতেই হ'ব শেষ কথা।”

চাৰিও প্ৰধানে নৰেন্দ্ৰ ডাঙৰীয়াৰ এই নিদানক মুক্তকণ্ঠে শলাগিলে।

নৰেন্দ্ৰ ডাঙৰীয়াই পুনৰ ক'লে, আপোনালোকৰদৰে প্ৰকৃততেই ভদ্ৰ লোকক যিকেনো এলা-পেচা মানুহেও সহজেই ভাৰিব পাৰে। কাম-বন নকৰাকৈয়েই চহী ল'বলৈ চেষ্টা কৰিব পাৰে। কেতিয়াবা কেতিয়াবা পৰিস্থিতিৰ গুণত বাধ্যত পৰি আপোনালোকে হয়তো সিহঁতৰ কাগজত চহী কৰি দিব লাগিব।

এয়া হ'ল—ঘাইকৈ ভদ্ৰতাৰ মাছুল, আৰু
অবৈয়াল কৰ্মীহঁতৰদ্বাৰা কাম আদায় কৰাৰ
কৌশল। যি কি নহওক, এনে ধৰণৰ
কাগজ আপোনালোকে মোক দিব, মই
পৰীক্ষা কৰি চাম, কৰ্মহঁতে যদি নকৰা
হয়, সিহঁতক তিনিটা কাৰণে শাস্তি দিয়া
হ'ব যাব। প্ৰথম—শাস্তি কাম নকৰাৰ
অপৰাধত, দ্বিতীয়—নকৰা কাম কৰা বুলি
কোৱাৰত অপৰাধত, আৰু তৃতীয়—
অপোনালোকক প্ৰতাৰণা কৰাৰ
অপৰাধত।”

এই কথা শুনি প্ৰধানহঁতে পদাৰ্পণ
দেখা যেন হ'ল। কিন্তু নৰেন্দ্ৰৰ এই
কথাত তেওঁলোকে 'নহয় বুলিও ক'ব
নোৱাৰিলে।

নৰেন্দ্ৰই পুনৰ ক'লে. “আপোনা-
লোকৰ অধস্তন কৰ্মীহঁতে যদি ঠিকমতে
কাম-কাজ নকৰা হয়, আপোনালোকেই
সিহঁতক বৰ্খাস্ত কৰিব। এই অধিকাৰ
আপোনালোকক দিয়া হ'ল।

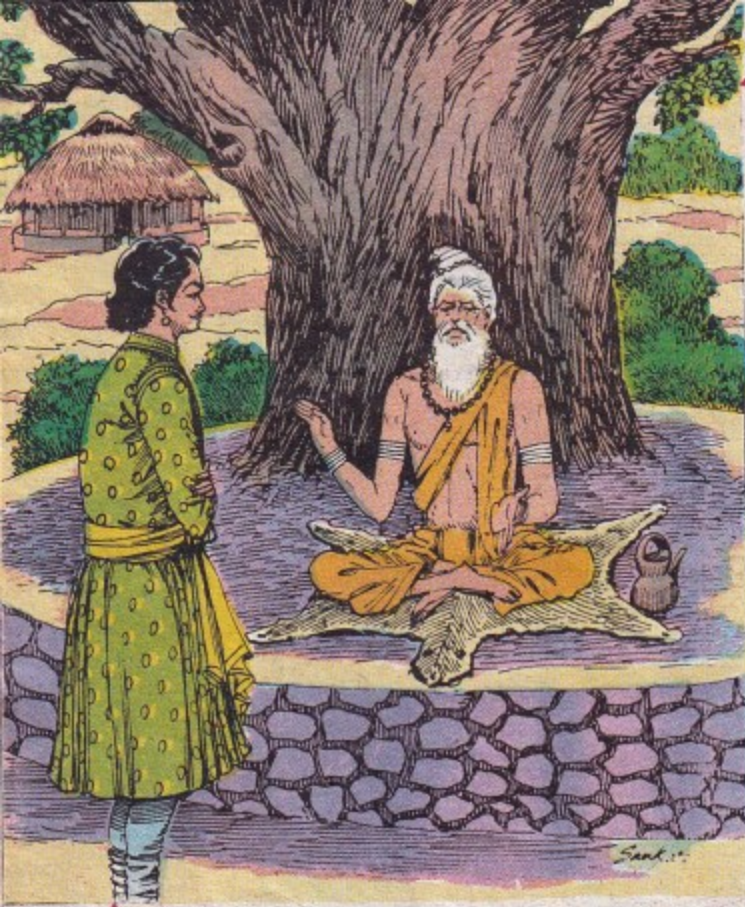
এতিয়াহে প্ৰধানহঁতে নৰেন্দ্ৰৰ কথাৰ
খেও ধৰিব পৰা হ'ল। কামৰ কাৰণে
নতুন মানুহ ল'ব লাগিব, এতিয়াৰখিনিক
লাহে লাহে বিদায় দিব লাগিব। আৰু—
কি কাম হ'ল কিমান কাম হ'ল—তাৰ
সূক্ষ্মাতিসূক্ষ্ম হিচাপ দৰা চলতে তেওঁ-

লোকেইহে দিব লাগিব। গতিকে—
এতিয়ালৈকে যি-খেল যেনেকৈ চলিছিল,
সেই খেল আৰু নচলিব।

এমাহতেই ফল ফলিল। আগৰ
কৰ্মীহঁতেই বেছিকৈ কাম কৰি দেখুৱালে।
প্ৰধানহঁতে নিজৰ কাম কৰাবলৈ বেলেগে
বন্দৰস্ত কৰিবলগীয়া হ'ল। কিয়নো—
এতিয়া কাম নকৰিও কৰা বুলি পইচা-
পাতি লোৱাৰ মুদা মৰিল যদি—সিহঁতে
কিয় প্ৰধানহঁতৰ গেবাৰি খাটব?

প্ৰতাপে কৰি দিয়া এই আঁচনিয়ে
দেখ দেখ গুণ দিলে। নৰেন্দ্ৰ পুনৰ
ছত্ৰপুৰলৈ গ'ল আৰু চহুৰ-খুড়াক কথাটো

ক'লেগৈ, “আমাৰ প্ৰতাপ অসাধাৰণ প্ৰতিভাৱান। তাক আমাৰ জমিদাৰী চোৱা-চিন্তাৰ দায়িত্ব দিওঁ যদি—বৰ ভাল হ'ব নহয় ?”

চতুৰ-খুড়াই হাঁসি ক'লে, “মই তোমাক ক'লোৱেই নহয়—পৰতাপ বৰ অহংকাৰী হ'ল। এতিয়া তাৰ দৃষ্টিত তুমিও তেনেই নগণ্য মানুহ। তাৰ আচাৰ-আচৰণ তুমি সহিব নোৱাৰিবা।”

“আপুনি তাৰ বিষয়ে যি কৈছিল যা কৈছিল—মোৰ মনত আছে। প্ৰতাপৰ মাজত থকা অহংকাৰ হ্ৰাস কৰাবলৈ উপায় এটা চিন্তিছোঁ মই। আমাৰ নিদানপুৰৰ-

পৰা কিছু নিলগত ‘শ ব বী ব ন’ নামৰ অৰণ্যত প্ৰবীণ নামৰ এগৰাকী মহান যোগী আছে। তেওঁ অতি উচ্চ শ্ৰেণীৰ জ্ঞানীপুৰুষ। প্ৰতাপ যদি তাত সাদিনমান থাকেগৈ—তাৰ জ্ঞানবুদ্ধি হোৱাৰ লগে লগে অহংকাৰো কমিব।” নৰেন্দ্ৰই চতুৰ-খুড়াক ক'লে।

চতুৰ-খুড়াই ক'লে, “তুমি কথাটো প্ৰতাপক কৈ চাবা, যদি সি ৰাজী হয় যাবলৈ, মই ভালেই পাম।”

ৰাতিৰ পৰতে নৰেন্দ্ৰয়েই কথাটো প্ৰতাপক ক'লে। ক'লে মহাপুৰুষ জ্ঞানী যোগী প্ৰবীণৰ কথা। প্ৰবীণ যোগী জ্ঞানী, কিন্তু তেওঁ তেওঁৰ অগাধ জ্ঞানৰপৰা কাকো একো নিদিয়ে। প্ৰতাপে প্ৰবীণক জ্ঞান বিতৰণত সন্মত কৰাব লাগিব।

কিয় কোৱা নাযায়, প্ৰতাপ নৰেন্দ্ৰৰ প্ৰস্তাৱত সন্মত হ'ল আৰু নৰেন্দ্ৰৰ লগ লাগি নিদানপুৰলৈ গ'ল।

আৰু পাছদিনাই প্ৰতাপ মহাজ্ঞানী প্ৰবীণ যোগীৰ ওচৰলৈকো গ'ল। প্ৰাথমিক কথা-বাৰ্তাখিনি শেষ হোৱাৰ পাছত প্ৰতাপে প্ৰবীণ যোগীক বিভিন্ন ভাবে বুজাই-বুজনি দি জ্ঞান-বিতৰণ কথাত পোনাবলৈ চেষ্টা দিয়াত প্ৰবীণ যোগীয়ে খেচখেচাই উঠি প্ৰতাপক ক'লে, “এই

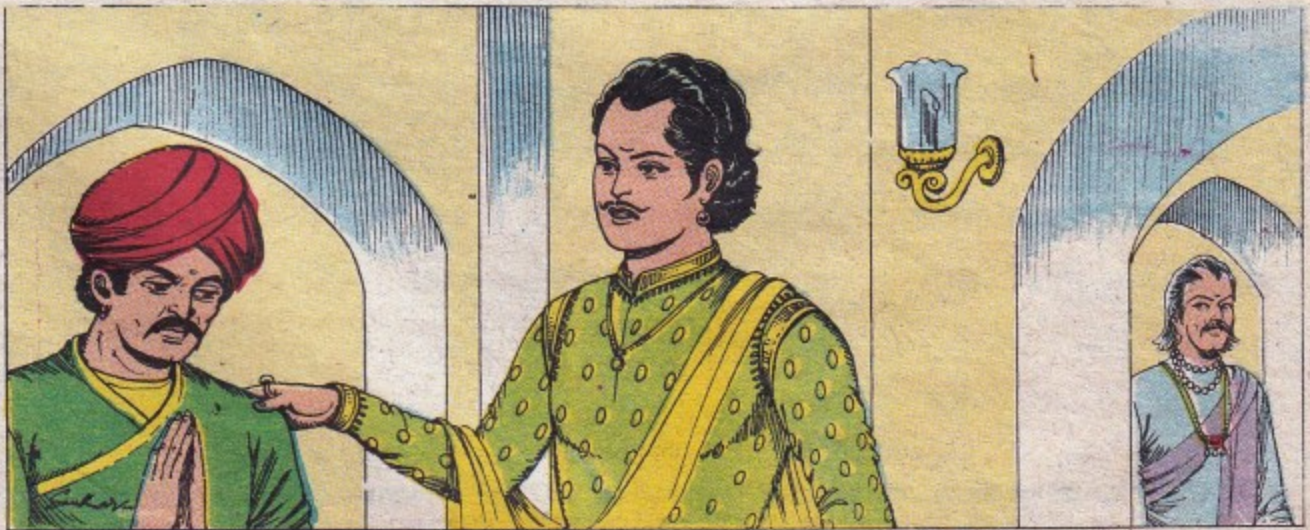
বিষয়ে মোক জ্ঞান দিবলৈ তুমিনো কোনখন ধুবুৰীৰপৰা আহিলাহে? মই যিবোৰ শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰিছোঁ, তুমি তাৰ নামও শুনিছানে সন্দেহ। মই কি কি শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰিছোঁ—আগতে শুনা, পাছত মোক পোনাৰা। জ্ঞান দিবলৈকে যোগ্য পাত্ৰ লাগে, সেই যোগ্যতা তোমাত আছেনে নাই—নিজেই বিচাৰ কৰিবা।” এই বুলি কোৱাৰ অন্তত একেৰাহে চাৰিদিন ধৰি প্ৰতাপক প্ৰবীণ যোগীয়ে অধ্যয়ন কৰা শাস্ত্ৰগ্ৰন্থসমূহৰ নাম আৰু প্ৰতিখন শাস্ত্ৰৰ সংক্ষিপ্ত বিষয়বস্তু কৈ থাকিল।

শাস্ত্ৰও ইমান বিধৰ হয়—প্ৰতাপে সেই কথা তাৰ জীৱনত প্ৰথমবাৰৰ বাবেহে শুনিলে। সি বিস্ময়ত ডুব গ’ল। কিন্তু পাছত প্ৰতাপে প্ৰবীণক ক’লে, “আপুনি জ্ঞানী—মহাজ্ঞানী—এই কথা ঠিক। কিন্তু যি জ্ঞানেৰে এজন সাধাৰণ মানুহকো দৃষ্টিৱান কৰিব নোৱাৰি, সেই

জ্ঞানৰ মূল্য কি? তাকৈ দেখোন সাধাৰণ জ্ঞানেই মূল্যৱান আৰু সমাজৰ পক্ষে লাভদায়ী।”

প্ৰবীণ যোগীয়ে প্ৰতাপৰ মুখলৈ চাই ক’লে, তোমাৰ মুখ মণ্ডলত ফুটি উঠা তেজস্বিতায়েই তোমাৰ অন্তৰ্নিহিত শক্তিৰো প্ৰকাশ। তোমাৰ নিচিনা মানুহকহে সমাজক লাগে, মোক নালাগে। আমাৰ অধীত জ্ঞানক সাধাৰণে দূৰৰপৰা শ্ৰদ্ধা কৰে, কিন্তু কাৰ্য্যতঃ আমাৰ শ্ৰদ্ধাহে কৰে। সকলো প্ৰকাৰৰ জ্ঞানেই মানুহৰ স্বাৰ্থ বাহী নহ’বও পাৰে—এই কথা সাধাৰণ মানুহক বুজোৱা টান। প্ৰকৃত জ্ঞানে কেৱল আত্মপোলন্ধি দান কৰে, আৰু নিত্যদিনৰ ক্ষুদ্ৰস্বাৰ্থবোধক দূৰ কৰে। যদি জাগতিক খ্যাতি কাম্য, অধিক জ্ঞান আহৰণ নকৰাই ভাল।”

এই ঘটনাৰ পাছৰপৰা প্ৰতাপে আৰু কেতিয়াও দপদপাই ফুৰা নাছিল।

পবিত্ৰ কৰ্তব্য

বহু কালৰ আগৰ কথা। দুৰ্লভ নামৰ এজন দেৱভক্তৰ মনৰ বাসনা আছিল— দেশ-বিদেশে ভ্ৰমি তীৰ্থে তীৰ্থে ঘূৰি-ফুৰি পুণ্য সঞ্চয় কৰিব। কিন্তু ঘৰৰপৰা ওলোৱাটোৱেই তেওঁৰ পক্ষে টান হৈ উঠিছিল। তীৰ্থ-দৰ্শনলৈ ওলোৱাৰ একমাত্ৰ বাধা আছিল বৃদ্ধ-বৃদ্ধা পিতৃ-মাতৃ।

এই কাৰণে ভক্তৰ হৃদয় সদায় ব্যথিত। তেওঁ ভাবিছিল: জীৱনত এই বৃদ্ধ-বৃদ্ধাক এৰি ওলোৱাও নহ'ব, আৰু তীৰ্থ-দৰ্শনো নহ'ব আৰু মোৰ মোক্ষলাভো নহ'ব।

এনেতে, ভক্তৰ মনৰ বাসনা জানি, চুবুৰীয়া তথা দূৰ-সম্পৰ্কীয় আত্মীয় এজনে দেৱভক্ত দুৰ্লভক ক'লেহি, “বোপা, তুমি তীৰ্থ-দৰ্শনলৈ যাত্ৰা কৰোঁ। তুমি তীৰ্থ-দৰ্শনৰপৰা উভতি নহালৈকে তোমাৰ মাক-

পিতাকক ময়েই চোৱা-মেলা কৰিম।”

ভক্ত দুৰ্লভৰ মনত বৰ আনন্দ। ইমান দিনৰ ইচ্ছা পূৰণ হ'ব। দুৰ্লভে আৰু অযথা বিলম্ব নকৰিলে, পাছদিনাই তীৰ্থলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে।

গৈ গৈ দুৰ্লভ এডবা অটব্য অৰণ্য পালেগৈ। এই অৰণ্যৰ মাজতে কুকুট নামৰ এগৰাকী মুনি বাস কৰিছিল। মুনিক দৰ্শন কৰিবলৈ ইয়ালৈ সহস্ৰ-সহস্ৰ ভক্তৰ সমাগম হৈছিল।

কিন্তু তালৈ গৈ কোনো আশ্ৰম বা মুনি-তুনি একোৱেই দেখা নাপাই ভক্ত দুৰ্লভ হতাশ হ'ল। দুৰ্লভে দেখা পালে— অৰণ্যৰ মাজত এটা অতি সাধাৰণ পঁজাঘৰ, আৰু এজন সাধাৰণ গৃহস্থ মানুহ।

দুৰ্লভে ভাবি থাকিল: এই মানুহজন

দেখোন সাধাৰণ গৃহস্থ। মানুহজনে
দেখোন বন্ধা-বঢ়াও কৰি-অছে। মানুহজনে
তাৰ বুঢ়া মাক-বাপেকক অতি যত্নেৰে ভাত
খাবলৈ দিলে আৰু বিচনী হাতত লৈ
ছয়োকে বিচি থাকিল।

বুঢ়া-বুঢ়ীৰ খোৱা-বোৱা যেতিয়া
সমাপ্ত হ'ল, তেতিয়া তেওঁলোকক
বিছনাত থৈ—গৃহস্থ মানুহজন ঘৰৰ
বাহিৰলৈ আহি ভক্ত দুৰ্লভক সুধিলে,
“বোপা, তোমাকনো কি লাগে?”

ভক্ত দুৰ্লভে ক'লে, “মই তীৰ্থযাত্ৰী।
মই কুকুট মুনিক দৰ্শন কৰিবলৈ ইয়ালৈ
আহিছোঁ। আৰু—ত্ৰিবেণী সঙ্গম বোলে
ইয়াৰপৰা ওচৰ। ত্ৰিবেণীসঙ্গম কোনছোৱা

বাটেৰে যাম—ক'বনে দয়া কৰি?”

গৃহস্থই উত্তৰ দিলে, “বোপা, মই
সদা সৰ্বক্ষণ মোৰ বৃদ্ধ মাতৃ পিতৃক লৈয়েই
ব্যস্ত হৈ আছোঁ। তেওঁলোকক এৰি মই
ক'লৈকো যোৱা নাই আৰু যাব পৰাও
নাই। গতিকে—ত্ৰিবেণীসঙ্গমৰ বাট-পথো
মই নাজানো।”

এই বুলি কৈ, গৃহস্থ কুটীৰৰ ভিতৰলৈ
গ'ল। গৃহস্থৰ এই উত্তৰ শুনি ভক্ত দুৰ্লভ
নিৰাশ হ'ল। দুৰ্লভে ভাবিলে: এই
গৃহস্থয়েই যদি সেই বিখ্যাত মুনি—
তেনেহ'লে—কথা দেখোন বিষমেই। এই
মানুহজনৰ মাজত তপস্বীৰ ভাব-ভংগীও
একোৱেই নাই, নিচেই সামান্য গৃহীমানুহ

অথচ — ইয়াত তো জটাজুটধাৰী বা দীৰ্ঘশৃঙ্গ সমন্বিত—অৰ্থাৎ দীঘল দাড়ীয়া কোনো মুনি-তুনিও দেখা নাই। তেনে-হ'লে — কিহৰ আকষণতনো হেজাৰ-বিজাৰ ভক্ত দৰ্শনাৰ্থী ইয়ালৈ থাকে ?

ঠিক তেতিয়াই তিনিজনী সুন্দৰী কিন্তু লেতেৰা সাজ-পাৰ পিঙ্কা নাৰী-সেই কুটীৰৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। এই নাৰী তিনিজনী কিয় ইয়ালৈ আহিল—সেই কথাৰ ভুল'বলৈ ভক্ত হুল'ভ ব্যগ্ৰ হ'ল।

অলপ সময়ৰ অন্তত কুৰুপা নাৰী তিনিজনী যেতিয়া সেই কুটীৰৰপৰা ওলাল, তেতিয়া ভক্ত হুল'ভ সেই নাৰী তিনিজনীক সুধিলে, “আপোনালোক কিয় ইয়ালৈ আহিছিল ?”

সেই সুন্দৰী নাৰী তিনিজনীয়ে ক'লে, “আমি তিনিও বাই-ভনী। আমাৰ নাম হ'ল—গংগা, যমুনা আৰু সবস্বতী। আমি প্ৰয়াগৰ সন্নিৱৰ্ত্ত নদীধাৰা ৰূপে থাকোঁ,

আমাক সন্মিলিতভাবে মানুহে ত্ৰিবেণী-সঙ্গম বুলি অভিহিত কৰে আৰু আমাৰ সলিলত স্নান কৰি পাপ প্ৰক্ষালনৰ চেষ্টা কৰে। আমাৰ ধাৰাত স্নান কৰা-পাপী-হঁতৰ মাজত কিছুমানে অন্যান্য পাপৰ লগতে আনকি পিতৃ-মাতৃক অৱহেলাজনিত পাপও কৰে, আৰু সেই ঘৃণ্য পাপীহঁতেও আমাৰ ধাৰাত শুচিস্নান কৰি পাপ বিধোত কৰাৰ চেষ্টা কৰে।”

মানুহৰ পাপৰ স্পৰ্শতেই আমাৰ সাজ-সজ্জা ইমান মলিন। এই মালিণ্য গুচাবলৈ আমি মাজে মাজে এগৰাকী মহান মুনিৰ আশ্ৰামলৈ আহোঁ আৰু মহাত্মাক দৰ্শন কৰি মালিণ্যমুক্ত হওঁ, পৱিত্ৰতা ৰক্ষা কৰোঁ।” এই বুলি কৈয়েই তিনিও সুন্দৰী নৰীকপী ত্ৰিবেণীসঙ্গমৰ ধাৰিকাল অশুভিত হ'ল।

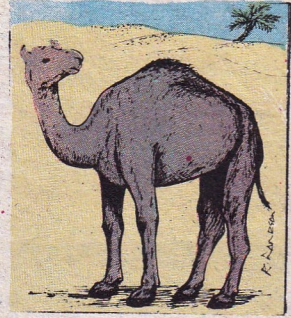
আৰু লগে লগে হুল'ভেও তীৰ্থদৰ্শনৰ বাসনা ত্যাগি তৎক্ষণাত ঘৰমুৱা হ'ল।

বি চি ত্ৰ প্ৰ কৃ তি ব বৈ চি ত্ৰ

বালিৰ জাহাজ

উটক বালিৰ জাহাজ বুলি কোৱা হয়। জাহাজ উটে পানীত, উট ছুটে বালিত। মৰুভূমিত। আনকি এটুপি শানীও নোখোৱাকৈয়ো দিনকে দিন বালিময় মৰুভূমিয়েদি গৈ থাকে—গৈয়েই থাকে। উটৰ পিঠিৰ ওপৰত থকা কঁজত থাকে চৰ্বি। এই চৰ্বিয়ে উটক যোগায় অপাৰ শক্তি। উটৰ দেহৰপৰা বেছি ঘাম নোলায় বুলি দেহৰ অভ্যন্তৰস্থিত পানীৰ অধিক ভাগেই সঞ্চিত হৈ থাকে। উটে একেবাৰতে ২৫ গেলন পানী পি-খাব পাৰে। উটে সাধাৰণতঃ শুকান ঘাঁহ, কাঁইটীয়া গছ-বন আদি খায়।

ডৌকা-ৰহস্য

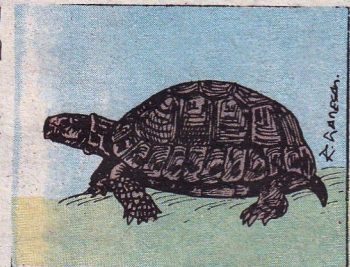
চৰাইৰ ডেউকা ছিঙি লৈ যদি পানীত জুৰিউৱা হয়, তেনেহ'লে ডেউকাৰ ভিতৰত থকা আঁহবোৰ তিতি লেউলেৱা হৈ পৰিব। কিন্তু জীয়া চৰাইবোৰৰ ডেউকা যেতিয়া পানীৰে তিতি যায়, সেই একেইবোৰ আঁহ লেউসেউ নহয়। কিয় এই প্ৰভেদ? কাৰণ হ'ল—চৰাইৰ দেহত থকা তেল-গ্ৰন্থি।

চৰাইবোৰে সিহঁতৰ তিতি যোৱা ঠোঁটেৰে ডেউকা ফণিয়াই ডেউকাৰ-পৰা পানী জোকাৰি পেলায় আৰু লগে লগে তেল-গ্ৰন্থিসমূহৰপৰা তেল ওলাই আহি ডেউকাৰ পাখিবোৰক পানীয়ে লেউলেৱা কৰাৰপৰা ৰক্ষা কৰে, পানী পিছলি পৰে। চৰায়ে যেতিয়া তাৰ ঠোঁটেৰে ফণিয়াই এই তেল উলিয়ায়, তেতিয়া সামান্যমান তেল ঠোঁটৰ মাজেদি মূখৰ ভিতৰলৈকো যায়, যি তেলে চৰাইক ভিটামিন 'ডি'-ৰ যোগান দিয়ে।

কলিকতীয় কাছ

মৰিখাছ হ'ল এখন দেশৰ নাম। কিন্তু এই নামৰ ১৫০ বছৰীয়া বিৰাট কাছ এটাও আছে। ক্যাম্বোলিনা নামৰ কাছটোৰ বয়স ১২৩ বছৰ। বিভিন্ন প্ৰাণীৰ মাজত হাতী ৬০-৭০ বছৰলৈ, জলহস্তী ৪০ বছৰলৈ, ভালুক ৩০-৩২ বছৰলৈ জীৱিত থাকে। কুহুৰৰ গড় আয়ুস ২২ বছৰ, কিছুমান চৰাই, বিশেষকৈ ভাটৌ আদি ৫০ বছৰ আৰু এবিধ মাছ ৬০ বছৰলৈকো জীয়াই থাকে। আমেৰিকাৰ ঈল মাছ ৫০ বছৰলৈ জীয়াই থকা হয়। কিছু বছৰৰ আগলৈকো কলিকতাৰ চিৰিৱাখানাত এটা ২০০ বছৰীয়া ডলামুৰীয়া কাছ আছিল।

Say "Hello" to text books and friends
'Cause School days are here again
Have a great year and all the best
From Wobbit, Coon and the rest!

It's time to go back to school again. Time for text
books. Time for games. Time to meet old friends.
And make new ones. Time to start studying
again. Because there's so much to learn about
the world around you.

From all of us here at Chandamama, have a
great year in school. And remember to tell us
what you've learnt everyday, when you
come home from school !

H A N D A M A M A
O L L E C T I O N

ফটো-নামকৰণ প্ৰতিযোগিতা : : পুৰস্কাৰ ১০০ টকা
পুৰস্কৃত নাম '১৯৯৪ চনৰ মে' সংখ্যাত প্ৰকাশিত হ'ব।

PRAMOD BHANUSHALI

DEVIDAS KASBEKAR

- * ফটো-নামকৰণ দুই-তিনিটা শব্দৰ ভিতৰত হ'ব লাগিব আৰু শব্দকেইটাৰ মাজত চন্দ্ৰগত মিল থাকিব লাগিব। ১৯৯৪ চনৰ মাৰ্চ মাহৰ ২০ তাৰিখৰ ভিতৰত আমাৰ হাতত পোৱাকৈ পঠাব লাগিব। উক্ত তাৰিখৰ পাছত অহা চিঠি গ্ৰহণযোগ্য নহ'ব।
- * সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ নামকৰণকাৰীক (দুটা নামকৰণ বাবে) সৰ্বমুঠ ১০০ টকা পুৰস্কাৰ দিয়া হ'ব।
- * ফটো-নামকৰণ কেৱল প'ষ্টকাৰ্ডত লিখি তলৰ ঠিকনালৈ পঠাব লাগিব :

ঠিকনা : CHANDAMAMA PHOTO CAPTION COMPETITION, (ASSAMESE)
CHANDAMAMA BUILDINGS, VADAPALANI, MADRAS—600 026

১৯৯৪ চনৰ জানুৱাৰি মাহৰ ফটো-নামকৰণ প্ৰতিযোগিতাৰ ফলাফল :

প্ৰথম ফটো : হাতে-কামে দ্বিতীয় ফটো : মনে-প্ৰাণে

বৌমা ভাগৱতী, ভাগৱতী প্ৰেছ, মাৰ্ঘেৰিটা, অসম।

[পুৰস্কাৰৰ ১০০ টকা এই মাহৰ শেষৰ ফালে পঠোৱা হ'ব]

ভাৰতত বহুবেকীয়া বৰঙনি চান্দমামা ৪৮.০০ টকা মাথোন
বৰঙনিৰ ধন তলৰ ঠিকনালৈ পঠাব লাগিব :

Dolton Agencies, Chandamama Buildings, Vadapalani, Madras-600 026

Printed by B.V. REDDI at Prasad Process Private Ltd., 188 N.S.K. Salai, Madras 600 026 (India) and
Published by B. VISWANATHA REDDI on behalf of CHANDAMAMA PUBLICATIONS, Chandamama
Buildings, Vadapalani, Madras 600 026 (India). Controlling Editor: NAGI REDDI.

The stories, articles and designs contained herein are the exclusive property of the Publishers and copying or adapting them in any
manner will be dealt with according to law.

মৰমৰ এই মিঠা উপহাৰ দিয়েনে কি ভাবি চাওক
প্ৰবসুৰা হৈ থকা আপোনাৰ চেনেহৰজনে পাওক

চান্দমামা

তেওঁ ভালপোৱা চান্দমামাখন তলত লিখা যিকোনো এটি ভাষাৰপৰা বাছি লওক :

অসমীয়া, হিন্দী, গুজৰাটী, বাংলা, ইংৰাজী, কন্নড়, মালয়ালম্,

মৰাঠী, ওড়িয়া সন্স্কৃত, তামিল আৰু তেলুগু

আৰু প্ৰবাসত থাকিও তেওঁক উমাল গৃহস্থৰ উম উপভোগ কৰিবলৈ দিয়ক।

বছৰেকীয়া বৰঙনি

অষ্ট্ৰেলিয়া, জাপান, মালয়েছিয়া আৰু শ্ৰীলংকালৈ

জাহাজ-যোগে 105.00 ● উৰাজাহাজ-যোগে 252.00

ফ্ৰান্স, ছিংগাপুৰ, ইংল্যাণ্ড, আমেৰিকা,

পশ্চিম জাৰ্মানি আৰু অন্যান্য দেশলৈ

জাহাজ-যোগে 111.00 ● উৰাজাহাজ-যোগে 252.00

আপোনাৰ বৰঙনি বেবল ডিমাণ্ড ড্ৰাফ্ট নাইবা মনি-অৰ্ডাৰ যোগে

চান্দমামা পাবলিদেশখনে পোৱাকৈ পঠাওক :

ছাৰ্কুলেশ্যন মেনেজাৰ চান্দমামা পাবলিকেশ্যনছ চান্দমামা বিল্ডিংছ

বড়াপালানি মাদ্ৰাজ-৬০০-০২৬

বিতামূল্য!

CHANDAMAMA (Assamese)

March 1994

Regd. No. TN / MS (S) / 87

নিউট্রিন ক'ক'নাট কুকীজৰ ২৫ খন
বেপাৰৰ সলনি ৬ টা গুটাম্প ভিটকাৰ।

SEND TO : P.B. 2574,
CHETPET MADRAS-31.

মই তাৰিকল ডাঙি ডাল পাওঁ!

আৰু তুমি ?

বচ্ ডাঙি পেলোৱাঁ !

The widest smile

VISESI

এই সুযোগ অবিহনেও নিউট্রিন ক'ক'নাট কুকীজ পোৱা যায়।